

Univerzita Karlova v Praze

Pedagogická fakulta

Katedra občanské výchovy a filosofie

Bakalářská práce

Odbojová činnost Pavla Glose v období Protektorátu Čechy a Morava

The resistance of Pavel Gros during the Protectorate of Bohemia and Moravia

Vedoucí bakalářské práce: Prof. PhDr. Jan Županič, Ph.D.

Autor práce: Jan Kučera

Studijní obor: D – ZSV

2018

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma Odbojová činnost Pavla Glose v období Protektorátu Čechy a Morava vypracoval pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 13. 7. 2018

.....

Podpis

Mé poděkování patří především prof. PhDr. Janu Županičovi, Ph.D. za vedení bakalářské práce, cenné rady a připomínky. Dále děkuji rodině a přátelům za jejich trpělivost.

Abstrakt

Hlavním cílem této bakalářské práce za pomoci dostupných pramenů popsat odbojovou činnost Pavla Glose v období Protektorátu Čechy a Morava. Tuto činnost také zasadit do celkového kontextu protinacistického odboje a zhodnotit její přínos. Zmapovat také její proměny, které byly určovány tehdejší aktuální situací, potřebami a cíli odbojového hnutí. Tento aspekt je konkrétně u Pavla Glose o to důležitější, že odbojovou činnost vykonával prakticky po celou dobu nacistické okupace. Záměrem této práce je také připomenout osobnost Pavla Glose, který působil jako farář Jednoty bratrské v Turnově. Přestože je osobností dnes prakticky neznámou, jednalo se o jednu z významných postav českého protinacistického odboje. Mezi jeho blízké spolupracovníky například patřili Vladimír Krajina, Jaroslav Valenta či Rudolf Mareš. Podílel se také na spolupráci s paradesantními skupinami Antimony a Barium, které byly na území protektorátu vyslány londýnskou exilovou vládou. Při zpracovávání práce bylo použito archivních dokumentů z Národního archivu, Archivu bezpečnostních složek, Vojenského ústředního archivu a Archivu Jednoty bratrské, dále také historická a memoárová literatura.

Klíčová slova

Pavel Glos, odboj, Protektorát Čechy a Morava, Český ráj, Jednota bratrská, gestapo

Abstract

Main goal of this work is to describe the resistance activities of Pavel Glos during era of Protectorate of Bohemia and Moravia from the available sources. To put this activities to the context of all anti-Nazi resistance and to evaluate their benefits. Also map its transformations that were determined by the current situation, needs and objectives of the resistance movement. This aspect is much more important for Pavel Glose, who took part in resistance activity for the whole period of the Nazi occupation. The intention of this work is also to remind the personality of Pavel Glos, who acted as the parson of the Unity of the Brethern in Turnov. Although he is virtually unknown today, he was one of the prominent figures of the Czech anti-Nazi resistance. Among his close collaborators were Vladimír Krajina, Jaroslav Valenta and Rudolf Mareš. He also participated in the collaboration with the paratroop groups Antimony and Barium, which were sent to the Protectorate by the London Exile Government. The archive documents from the National Archives, Archives of Security Forces, the Military Central Archive and the Archive of the Unity of the Brethern, as well as historical and memoir literature were used during the processing of the work.

Keywords

Pavel Glos, resistance, Protectorate of Bohemia and Moravia, Český ráj, Unity of the Brethren, Gestapo

1	ÚVOD	8
2	POČÁTKY ODBOJOVÉ ČINNOSTI.....	9
2.1	Období před okupací	9
2.2	Turnov v období vstupu německých vojsk	10
2.3	Vznik sítě odbojových spolupracovníků	12
2.3.1	Zpravodajská činnost.....	14
3	SPOLUPRÁCE SE ČLENY AKADEMICKÉ YMCA	16
3.1	Napojení turnovské skupiny.....	16
3.2	Spolupráce s Jaroslavem Šimsou	17
3.3	Spolupráce s Jaroslavem Valentou.....	20
3.3.1	Radiotelegrafické spojení	23
4	ČINNOST PAVLA GLOSE PO NÁSTUPU REINHARDA HEYDRICHA ..	26
4.1	Odchod Rudolfa Mareše na Turnovsko	26
4.2	Podpora Jaroslava Valenty	28
4.2.1	Seskok parašutistů	29
5	ČINNOST PAVLA GLOSE V OBDOBÍ PO ATENTÁTU	33
5.1	Odchod Vladimíra Krajiny na Turnovsko.....	33
5.2	Cesty Pavla Glose do Kacanov	37
5.3	Zatčení Pavla Glose.....	41
5.4	Zatýkání v Kacanovech.....	43
5.5	Výslechy Pavla Glose.....	44
5.6	Pavel Glos před Mimořádným lidovým soudem.....	47
6	OPERACE ANTIMONY.....	50

6.1	Okolnosti seskoku výsadku	50
6.2	Pátrání gestapa.....	51
6.3	Role Pavla Glose v napomáhání výsadku	54
6.4	Zatčení výsadku.....	56
6.5	Zatčení Vladimíra Krajiny	58
7	OPERACE BARIUM	62
7.1	První dny po seskoku	62
7.2	Role Pavla Glose v napomáhání výsadku	64
7.2.1	Setkání s Josefem Žižkou	65
7.3	Konec výsadku a zatýkání.....	66
8	PAVEL GLOS NA KONCI VÁLKY.....	69
9	ZÁVĚR	71
10	PRAMENY A LITERATURA	73
10.1	Prameny.....	73
10.2	Literatura	74
10.3	Internetové zdroje.....	76

1 Úvod

Cílem předkládané práce je zmapovat odbojovou činnost Pavla Glose v období nacistické okupace. Tedy podstatnou životní etapu člověka, jenž působil jako farář Jednoty bratrské na malém městě, a který neměl pravděpodobně v úmyslu vstupovat do historie jako odbojář ve smyslu, jak si ho pravděpodobně většina lidí představuje. Osud faráře Glose poměrně přesně vystihuje význam termínu, jímž jsou v prozaické literatuře označovány postavy jako „nehrdinský hrdina“. Životní příběh Pavla Glose je příběhem skromného, poctivého a hloubavého člověka, jenž se s totalitou, která surově poznamenala jeho život, vyrovnával neústupností v oblasti morálních hodnot, které obzvláště pro silně věřícího člověka představují důležitý životní smysl. Protože pouhá pomoc bližnímu svému v nouzi se v době nacistické okupace často trestala smrtí. Přestože je farář Glos osobností téměř neznámou, tak se během své prakticky po celou dobu okupace trvající odbojové činnosti, stal nepostradatelným spolupracovníkem několika odbojářů, kteří se řadí k ústředním postavám české protinacistické rezistence.

Motivaci k volbě tohoto tématu tvořily dva hlavní důvody. Kromě zájmu o historické období druhé světové války především silný osobní vztah ke kraji, kde se životní příběhy lidí, jímž se práce věnuje, odehrály. Po celý svůj dosavadní život pravidelně navštěvuji obec Vyskeř nacházející se v Českém ráji. Přestože jsem se pohyboval okolo míst, která jsou v práci zmiňována, neznal jsem donedávna jejich pohnutou historii. Prvotní impuls, od něhož jsem začal celý příběh rozplétat a dostal se až k jeho ústřední postavě turnovského faráře Pavla Glose, představoval pomník obětem první a druhé světové války ve Vyskři, kde je na místě obětí nacismu uvedeno jediné jméno Josefa Koldy, přičemž z data a místa jeho úmrtí mi ihned vytanulo na mysl, mezi jaké další významné osobnosti odboje se řadí. Později také vyšlo najevo, že můj děda byl osobním přítelem jeho syna Josefa, o němž se v práci také zmiňuji. Bohužel v době zpracovávání této práce už mi ani jeden z nich na mé otázky odpovědět nemohl. Mohl jsem ovšem hojně využívat materiály z archivů. Během mého bádání jsem navštívil Národní archiv, Ústřední vojenský archiv, Archiv bezpečnostních složek a také Archiv Jednoty bratrské v Liberci, kde mi velmi ochotně pomohla paní Lydie Halamová.

2 Počátky odbojové činnosti

2.1 Období před okupací

Bylo 5. března 1939. Tou dobou v Česko-Slovenské republice, před necelým půl rokem zřízené o pohraniční oblasti zmenšené, začínalo jaro. Sníh roztál a silnice už vysychaly. O pouhých deset dní později silnice znovu pokryl mrznoucí déšť se sněhem a nejenom pouze ten, silnice byly také zaplněny kolonami vozidel německého Wehrmachtu. To ovšem zatím netušil pětatřicetiletý farář Jednoty bratrské PavelGlos, který byl toho dne na cestě na výroční konferenci Jednoty bratrské v Potštejně.¹

Narodil se v Nové Pace, vzdálené necelých 30 kilometrů od jeho pozdější fary v Turnově, do rodiny truhláře Otakara a Marie Glosových.² Po vzoru svého otce se vyučil truhlářem a roku 1923 odešel do semináře Evangelické církve metodistické v Praze. Po jeho dokončení byl církví v roce 1927 poslán do Ochranova neboli hornolužického města Herrnhut, kde do roku 1929 studoval na Biblické a misijní škole Jednoty bratrské. Následně se vrátil zpět do republiky, konkrétně do Železného Brodu, jako pomocný kazatel místního sboru a učitel náboženství. V srpnu 1930 začal působit jako vikář na faře Jednoty bratrské v Turnově. Dne 21. června 1930 se v Mladé Boleslavi oženil s Františkou Kořínkovou, se kterou v následujících pěti letech zplodil čtyři potomky – Marii (13.7.1931), Pavla (2.9.1932), Otakara (14.11.1933) a Blahoslavu (16.7.1935).³ Dne 8. června 1938 byl sbor Jednoty bratrské v Turnově Zemským úřadem uznán za faru a Pavel Glos se stal oficiálně farářem.⁴

Výroční konference Jednoty bratrské, na kterou měl farář Glos namířeno, se zúčastnil také bratrský biskup z Londýna Clarence Harvey Shawe. Znali se od doby Glosova studia v Ochranově. Před touto návštěvou biskup Shawe navštívil Československo už sedmkrát. Tentokrát měl kromě duchovních otázek i politické poslání. Jezdili s farářem Glosem po hranicích zbytku okleštěné republiky a sbírali materiály, jako byly mapy, fotografie a různé další doklady o tom, že Němci zabrali

¹ GLOS, Pavel: Na bratrské faře (1938–1945), s. 39.

² HLOUŠEK, Miroslav: Za bratrem farářem Pavlem Glosem. Jednota bratrská 62, 1985, s. 78.

³ Archiv Jednoty bratrské v Liberci, V. OS, sg. V. OS-A/8, Glos Pavel.

⁴ Tamtéž

oblasti nejen s německým obyvatelstvem, ale i území osídlená pouze českým obyvatelstvem.⁵ Po skončení konference se biskup Shawe 7. března zúčastnil na faře Jednoty bratrské v Turnově oslavy nedožitých 89. narozenin T. G. Masaryka, kde přednesl také svůj projev. Následné večerní posezení, kterého se zúčastnil i bývalý učitel Alois Bobek, zanesl Glos do svých pamětí: *„Večer po oslavě ještě dlouho do noci sedí užší kroužek přátel na faře. Pan učitel Bobek předává br. biskupovi závažný písemný i fotografický materiál z Liberce a z Chrastavy. Jsou to fotografické doklady, jak Němci demolovali českou školu a týrali, mučili českého řídícího učitele. Bratr biskup slibuje informovati anglickou veřejnost a především vládní kruhy o skutečnosti, která je docela jiná než zprávy oficielní.“*⁶

2.2 Turnov v období vstupu německých vojsk

Dne 11. března se odehrála na vlakovém nádraží v Turnově událost, která zásadně ovlivnila podobu domácího i zahraničního odboje vůbec. Po několika měsíční odmlce znovu navázal spojení agent A-54, neboli Paul Thümmel, důstojník německé zpravodajské služby Abwehru. V zaslaném dopisu si sjednal schůzku se zástupci zpravodajského oddělení plukovníka Moravce na turnovském nádraží, kde ho toho dne v nádražní restauraci vyzvedl zpravodajský důstojník František Fryč. Vozem značky Tatra následně odjeli do Prahy.⁷ František Moravec k opětovnému navázání kontaktu s agentem A-54 ve svých pamětech píše toto: *„Krátko řečeno jsem nečekal, že agenta A-54 ještě někdy uvidím. Po několika měsíční přestávce jsme však od něho dostali vzkaz, že se chce s námi sejít na nových hranicích. Štábní kapitán Fryč byl poslán na určené místo a odvezl agenta do Prahy. Ted' stál před námi a se svou obvyklou energií odříkával své hlášení. Smysl jeho hlášení byl asi tento: [...] Německé jednotky začnou okupovat západní polovinu československého torza – historické země Čechy a Moravu – brzy ráno 15. března 1939. Operace se zúčastní 4 armádní skupiny. Do 9 hodin ráno mají dorazit do Prahy a obsadit ji. [...] Směr plánovaného náporu bude ze severu a z jihu a*

⁵ ABS, fond KR/MV (Svazky kontrarozvědného rozpracování), arch. č. KR-964064 MV, s. 83.

⁶ GLOS, Pavel: Na bratrské faře (1938–1945), s. 42.

⁷ PACNER, Karel: Československo ve zvláštních službách (1939-1945), s. 21.

hlavním místem určení vedle Prahy bude Brno, hlavní město Moravy“⁸ Nutno podotknout, že následné jednání, které po příjezdu do Prahy proběhlo, vedl s agentem A-54 major Strankmüller, tudíž informace měl plukovník Moravec zprostředkované.⁹

Pro protinacistický odboj byl nejdůležitější následný odlet jedenácti zpravodajských důstojníků před okupací do Anglie a vytvoření zpravodajského odboru Ministerstva národní obrany v Londýně. Organizace pod vedením plk. gšt. Františka Moravce se pomocí radiového spojení a výsadek paradesantních skupin snažila udržovat spojení a řídit činnost odbojových organizací na území protektorátu. Tedy činnosti, do kterých byl rovněž zapojen Pavel Glos a skupina statečných odbojářů okolo něj.

V brzkých ranních hodinách 15. března se slova agenta A-54 skutečně začala naplňovat. Prezident republiky Emil Hácha byl v budově nového říšského kancléřství po silném nátlaku a následném fyzickém zhroucení donucen podepsat dokument, kterým vložil osud českého národa a země do rukou Adolfa Hitlera. Rozhlas vysílal výzvu obyvatelstvu: *„Na rozkaz prezidenta republiky oznamujeme, že dnes o 6. hodině 15. března obsazuje německé vojsko Čechy a Moravu. Více než kdy jindy vás vyzýváme, abyste zachovali naprostý klid, vyhnuli se srážkám nebo incidentům, které by mohly mít nedozírné následky. Opakujeme: zachovejte klid a vyčkávejte dalších zpráv.*“¹⁰ Tato výzva byla na většině území včetně Turnova vyslyšena, jak dokazují i paměti Pavla Glose: *„Tak je zřízen protektorát Böhmen und Mähren a kolony nacistických žoldáků mašírují do českého prostoru... Avšak ani sama příroda nepřeje této zločinnosti. Jarní počasí se změnilo. Napadla spousta sněhu a promrzlí hitlerčáci se sotva drží na nohou. Plní strachu se přibližují ke kasárnám. V Českém ráji se jim nestaví nikdo na odpor. Občané zachovávají důstojný klid, nedají se vyprovokovat.*“¹¹ Oficiálně byl vznik protektorátu stvrzen Adolfem Hitlerem o den později na Pražském hradě vydáním Výnosu o zřízení Protektorátu Čechy a Morava, který byl zveřejněn ve sbírce zákonů pod č.75/1939 sb..

⁸ MORAVEC, František: Špión, jemuž nevěřili, s. 213-214.

⁹ PACNER, Karel: Československo ve zvláštních službách (1939-1945), s. 21.

¹⁰ UHLÍŘ, Jan Boris: Ve stínu říšské orlice, s. 25.

¹¹ GLOS, Pavel: Na bratrské faře (1938-1945), s. 44.

V Turnově zachovali občané i vojáci klid a nekladli fyzický odpor postupujícímu německému vojsku. Přesto už od prvního dne okupace začal vznikat odpor, který byl na první pohled skrytý. Bylo nutné v prvé řadě před Němci uchránit co nejvíce vojenského vybavení a výzbroje z místních kasáren, které se následně ukrylo na vhodných, bezpečných místech. Glos vzpomíná, jak situace konkrétně vypadala: „*Do Sokolovny stěhují Němci předním vchodem zabavenou výzbroj a zadním zase naši lidé odnášejí, co se dá. Bratr Roček, z bratrského Kunvaldu, který zde vojákuje, přináší i na faru důležité předměty.*“¹² Takto byla na faře Jednoty bratrské uschována i knihovna vojenského zátiší. Nejprve umístěna ve sborové síni přímo v modlitebně. Následně byla vytríděna. Hodnotné knihy, které jsou spojeny s první republikou, jako je legionářská literatura, či spisy od prezidentů Masaryka a Beneše, jsou uloženy do beden a schovány ve skříšti pod zvednutou podlahou komory v prvním patře fary. Beletrie byla vrácena do kasáren. V tomto prostoru pod podlahou, který se podařilo utajit před gestapem po celou dobu války, byla později ukrývána vysílačka a další předměty či potraviny, které měly uniknout pozornosti nacistického bezpečnostního aparátu. Byl zbudován díky truhlářské zručnosti Glosova otce Otakara, který při práci na jeho vzniku nachladl a následně onemocněl zánětem plic. Přestože byl jeho zdravotní stav jednu dobu velmi vážný, podařilo se mu nakonec uzdravit.¹³

2.3 Vznik sítě odbojových spolupracovníků

Ve středu 19. dubna 1939 přijel na faru Pavla Glose Jaroslav Šimsa. Jeden ze zakladatelů odbojové organizace Petiční výbor Věrní zůstaneme (PVVZ), redaktor časopisu Křesťanská revue, sekretář Akademické YMCA¹⁴ a bývalý knihovník prezidenta Masaryka.¹⁵ Oba muži se spolu seznámili prostřednictvím Miroslavem Plecháčem již v době Glosových studií v pražském semináři.¹⁶ Šimsa pronesl řeč o tajemství osobnosti Ježíšovy, ve které nacismus označil za novodobé pohanství

¹² Tamtéž, s. 44.

¹³ Tamtéž, s. 45.

¹⁴ YMCA (Young men's Christian Association) – Založena roku 1844 v Londýně jako křesťanská organizace nabízející pomoc mladým lidem. V Československu byla oficiálně založena roku 1921. Postupně se organizace rozrostla v celosvětové hnutí.

¹⁵ TICHÝ, Antonín: *Nás živé nedostanou*, s. 103.

¹⁶ GLOS, Pavel: *Za bratrem Jaroslavem Šimsou. Jednota bratrská 37*, 1960, s. 153.

a führerův kult za kult Antikrista. Po skončení přednášky seznámil úzkou skupinu členů Jednoty bratrské a místních učitelů s ilegálním letákem, z něhož začal předčítat. Jednalo se o přetištěný projev Edvarda Beneše, který pronesl 19. března na univerzitě v Chicagu.¹⁷ Druhý den si přišel opsat text prezidentova projevu učitel Alois Bobek. Současně pozval Glose na schůzku k sobě domů, kde ho seznámil s prokuristou městské spořitelny v Turnově Jaroslavem Peterou, který byl napojen na odbojovou organizaci Obrany národa (ON) vzniklé kolem důstojníků bývalé místní posádky, kterou tvořili major Ing. Bohumír Teplý, štábní kapitán František Svárovský a plukovník Alois Verner.¹⁸

Tito příslušníci československé armády, stejně jako mnozí další po celém území republiky, se nehodlali smířit se skutečností, že mají opustit své pozice bez boje, zachovat klid, odevzdat zbraně bez jediného výstřelu a nechat potupit podruhé během několika měsíců svoji vojenskou čest. V době zářijové mobilizace nastupovali plni válečného odhodlání a ochoty přinést nejvyšší oběti pro svoji vlast, pro Československo. Nakonec poníženě opouštěli svá opevnění, na která byli tak pyšní. Řada z nich tehdy strhávala svá vojenská vyznamenání. Někteří spáchali sebevraždu. Vznikla tzv. druhá republika, jejíž hranice se přiblížila k Turnovu na několik kilometrů. Všem byla pravděpodobně zcela jasná vojenská neudržitelnost nově vzniklého státu, který bez pohraničních hor a opevnění ubránit možné nebylo. Politicky se zdálo být pravděpodobné, že současný stav zcela neuspokojí expanzivní politiku Německé říše.

Možná se někteří skutečně zaobírali myšlenkami, jak se zachovají, až nastane situace, do které se v březnu 1939 skutečně dostali. Jisté je, že se dokázali velice rychle zorientovat a podařilo se část výzbroje z turnovských kasáren udržet i po okupaci v českých rukách. Ta byla postupně převezena na lesní samotu Konice u hradu Valdštejn. Charakteristiku místa najdeme v pamětech Pavla Glose: *„Toto místo je jako stvořeno pro ilegální činnost. Je tak ztraceno od světa, že málokdo o něm ví. Kolem jsou hluboké lesy, skály a nepřístupné jeskyně. Jedna z těchto jeskyní u samé chaloupky je proměněna ve vojenské skladiště a ubikaci pro několik*

¹⁷ GLOS, Pavel: Na bratrské faře (1938-1945), s. 47.

¹⁸ VÚA-VHA, f. sbírka osvědčení podle zákona 255/1946 sb., Pavel Glos 48 317/61(Svědectví Jaroslava Petery), s. 7.

mužů.“¹⁹ Stavení obýval se svou ženou Marií legionář Jan Šourek. Marie Šourková se o ukrývání zbraní zmínila ve své výpovědi 12. května 1945 na četnické stanici ve Vyskři: „V roku 1939 uskladnili jsme v našem sklepe zbraně pocházející většinou z likvidace bývalé československé armády. Tyto zbraně dali k nám dopravit auty bývalí důstojníci Teplý, Svárovský a pan Petera. Uskladnění zbraní prováděli pan Petr Bělík respicient finanční stráž, můj švagr František Šourek a pan František Marek, bývalý československý legionář. Na jaře 1942 nezdál se nám tento úkryt dosti bezpečný a přestěhovali jsme proto zbraně do skryší pod skalami v lese zvaném Na Čihátkách, patřící hruboskalskému panství. Ale asi v červenci ukryl tyto zbraně opět na jiných mě neznámých místech manžel.“²⁰

2.3.1 Zpravodajská činnost

Napojení Pavla Glose na místní vznikající odbojovou skupinu zajistilo možnost šíření ilegálních tiskovin, jako byly letáky či časopisy „V boj“ a „Český kurýr“, které na Glosovu faru přiváželi členové Akademické YMCA a poté se rozmnožovaly u Jaroslava Petery v městské spořitelně. Tyto kopie následně Glos šířil mezi učiteli místních škol, kam docházel vyučovat náboženství. Například ve vsi Vyskeř od Glose časopis „V Boj“ přebíral řídící učitel Josef Svatoň.²¹ Současně byla síť postupně napojena na fary Jednoty bratrské v okolních městech v Železném Brodě, Ústí nad Orlicí a Nové Pace, odkud Pavel Glos pocházel a stále zde bydlela jeho rodina, která se rovněž do odbojových aktivit zapojila. Tato distribuční síť zároveň ve směru opačném fungovala jako síť zpravodajská a bylo nutné ji dále rozšiřovat: „Z Prahy přicházejí přesné instrukce o zpravodajské činnosti. Je třeba získati důvěrníky na dráze, poště a mezi četnictvem. To se daří a síť zpravodajské služby se postupně rozšiřuje. Praha dostává pravidelně zprávy o vojenských transportech, železničních nákladech, o poměrech hospodářských, školských, i o tom, jak se chová obyvatelstvo. Zprávy ze zabraného území jsou

¹⁹ GLOS, Pavel: Na bratrské faře (1938-1945), s. 67.

²⁰ ABS, fond KR/MV (Svazky kontrarozvědného rozpracování), arch. č. KR-964064 MV, s. 111. Protokol sepsaný s Marií Šourkovou na četnické stanici ve Vyskři 12. 5. 1945)

²¹ NA, fond ÚV SPB, XX. ročník soutěže vzpomínkových prací, práce Josefa Vašků č. 1655 – Protektorátní pohlednice z Českého ráje, s. 13.

*zvláště cenné.*²² Nasbírané informace byly následně doručovány do Prahy. To probíhalo dvojím způsobem. Jednak poštou na fingoané adresy. Jedna z nich byla v ulici Kirchmaierova 6, kde bylo uváděno jako jméno adresáta Rudolf Šimaň. Poštovní zaměstnanci, rovněž zapojeni do odboje, tyto dopisy vyřídili a přepsali. Původní zprávy spálili. Tímto způsobem byla zahlazena stopa vedoucí k autorovi dopisu. Na turnovské poště plnil tuto funkci především poštovní úředník Loučka, který také sledoval telegramy, telefonní rozhovory i korespondenci udavačů.²³ Druhá cesta k doručování zpráv byla kurýrní. K předávání těchto zpráv sloužily ilegální přepážky. Jedna byla v knihkupectví v Anglické ulici vlastněném členem Jednoty bratrské Bohumilem Procházkou, další v malém obchodu s kartáči a řemeny Antonína Hroudy v Jungmannově ulici.²⁴

²² GLOS, Pavel: Na bratrské faře (1938-1945), s. 49.

²³ Tamtéž, s. 119.

²⁴ ŠIMSOVÁ, Milena: V šat bílý odění, s. 150.

3 Spolupráce se členy Akademické YMCA

3.1 Napojení turnovské skupiny

Fara Jednoty bratrské v Turnově se stala během pár týdnů po začátku války přirozeným odbojovým centrem, které nejenom spojovalo místní odbojové organizace, ale především zajišťovalo spojení s odbojovými organizacemi v Praze. Nejprve především s „odboráři“ neboli představiteli PVVZ, později kdy začátkem roku 1940 došlo ke sdružení jednotlivých odbojových organizací do Ústředního vedení odboje domácího (ÚVOD), tak i s touto nejdůležitější organizací. Toto spojení mohlo vzniknout díky členství Pavla Glose v Akademické YMCA. Odtud se znal nejenom s Jaroslavem Šimsem, ale také s Jaroslavem Valentou a Rudolfem Marešem. S Valentou se seznámil na zimní konferenci Akademické YMCA v 30. letech konané v Harrachově.²⁵ Pravděpodobně se jednalo o konferenci konanou po Vánocích roku 1933, kdy šlo o vůbec první Valentovu účast. Pavel Glos na toto setkání ve svých pamětech vzpomíná takto: *„Mezi pražskými studenty byl mladý právník, skromný usměvavý chlapec menší postavy, laskavých, dobrých očí. Mnoho nemluvil, spíše naslouchal a sem a tam položil otázku, která vyžadovala promyšlenou odpověď. Byl to Jaroslav Valenta, syn ředitele vinohradské nemocnice.“*²⁶ Podruhé se spolu setkali v době zářijové mobilizace, kdy byl Valenta jakožto poručík československé armády přeložen do Turnova. Po demobilizace přijal místo vedoucího sekretáře akademické YMCA po Jaroslavu Šimsovi a do Turnova často přijížděl. V Turnově také založil pobočku Akademické YMCA pro tamní studenty, jejíž předsedou se stal později vězněný Dr. Václavík.²⁷

První konference Akademické YMCA po vzniku protektorátu se konala v létě 1939 od 29. června do 6. července na půdě českobratrského evangelického sboru v Jimramově. Pavel Glos přiblížil její průběh: *„Poprvé ji vedl mladý sekretář bratr Dr. Jaroslav Valenta a vedl ji dobře. Měla vysokou duchovní úroveň, přednášky i diskuze ve skupinách se nesly jedním směrem. Všem bylo připomenuto, že věřící křesťan se neleká nebezpečí, nebojí utrpení a nikdy nezapře, nezradí svého*

²⁵ GLOS, Pavel: Za bratrem Valentou. Jednota bratrská 22, 1945, s. 2.

²⁶ GLOS, Pavel: Na bratrské faře (1938-1945), s. 7.

²⁷ ABS, fond KR/MV (Svazky kontrarozvědného rozpracování), arch. č. KR-964064 MV, s. 83.

*přesvědčení!*²⁸ Hlavním zaměřením přednášek a diskuzí byl odkaz Jana Amose Komenského. Přednášky vedli profesor Jan Uher, Josef Bohumil Souček na téma, co praví bible o vztahu k národu, či Rudolf Říčan o současném smyslu české náboženské tradice.²⁹ Konference byla důležitá především z toho důvodu, že při ní došlo k jednáním členů zapojených do odbojových organizací. Zúčastnili se rovněž s Pavlem Glosem členové turnovského odboje, které autem přivezl major Ing. Bohumír Teplý, odborník v radiotelegrafii, který odboji přispěl cennými službami sestavováním a opravou radiových stanic. Turnovská skupina pod vedením bývalých příslušníků československé armády byla zde přímo napojena na pražskou skupinu PVVZ. Navázali zde užší kontakty především s Rudolfem Marešem, Jaroslavem Šimsou a Jaroslavem Valentou.³⁰ Projednávaly se konkrétní úkoly odboje i jeho celkový smysl. Atmosféru, která na konferenci v Jimramově panovala, vyjádřil tehdejší student Oldřich Kryštovek těmito slovy: „*Ještě v roce 1939 – 1940 byly tyto tábory (Akademické YMCA) střediskem protiprotektorátního myšlení. Nikdy nezapomenu na diskuzi v Jimramově v létě 1939. Proti kroku nacistických žoldáků byl to svět svobody a svět odpovědnosti, svět pravdy, svět svobodné pravdy.*“³¹

3.2 Spolupráce s Jaroslavem Šimsou

Konference v Jimramově byla vůbec první, které se sice zúčastnil Jaroslav Šimsa, ale už nepřednášel ani nevedl diskuzní skupinu. Rozhodoval se, zda emigrovat, či nikoliv. Nakonec usoudil, že více platný bude na území protektorátu a pozvání přednášet na univerzitě ve Spojených státech přenechal profesoru dějin filozofie a evangelickému faráři Janu Blahoslavu Kozákovi.³² Aktivně se zapojil do odbojového hnutí PVVZ vzešlého ze stejnojmenné petiční akce z května 1938, jehož členové pocházeli, kromě funkcionářů pražské YMCA, také z členů Dělnické akademie jako byli například Wolfgang Jankovec či Karel Bondy. Celkově se

²⁸ GLOS, Pavel: Na bratrské faře (1938-1945), s. 58.

²⁹ ŠIMSOVÁ, Milena: V šat bílý odění, s. 88.

³⁰ VÚA-VHA, f. sbírka osvědčení podle zákona 255/1946 sb., Pavel Glos 48 317/61 (vyličení odbojové činnosti 74 925/47)

³¹ ŠIMSOVÁ, Milena: Svět Jaroslava Šimsy, s. 424.

³² ŠIMSOVÁ, Milena: V šat bílý odění, s. 24.

jednalo o levicově založené intelektuály, kteří pohlíželi kriticky na prvorepublikové sociální rozvrstvení společnosti a naléhali na snížení sociálních nerovností. Pro odboj bylo také významné napojení „odborářů“ na odbojové skupiny poštovních a železničních zaměstnanců.³³ Organizace byla rozdělena do komisí, které měly na starost jednotlivé činnosti související s odbojem. Šimsa jednak spolupracoval se zpravodajskou komisí, jejímž úkolem bylo mimo jiné posílání kurýrních zpráv do zahraničí. Zde pomohl svými kontakty na spolehlivé lidi v zahraničí žijící nebo do zahraničí v té době odcházející. Ale především byl pověřen vedením hospodářské komise. Úkolem této komise bylo zajišťovat finance nutné pro fungování organizace, podporovat příbuzné zadržených či perzekovaných odbojářů penězi a potravinami a také zajišťovat bydlení spolupracovníkům činným v ilegality.³⁴ Za tímto účelem Šimsa vytvářel síť evangelických farářů ve východních a západních Čechách a také na Moravě, jejichž pomocí se dostával do kontaktu s těmi, kteří pomoc potřebovali, a zároveň pomáhal obstarávat úkryty. Z těchto důvodů také mimo jiné udržoval kontakt i s Pavlem Glosem. Kromě toho také přispíval do časopisu „V boj“. Viděl v tom důležitý prostředek, jak informováním zmírňovat vliv německé propagandy. Měl ovšem spolu se svými kolegy z organizace k časopisu rovněž výhrady. Kromě mírných obsahových nesouladů především upozorňovali na jeho nepraktický formát, který byl pro ilegální tiskovinu příliš velký a tiskl se na zbytečně tlustém papíře. Proto Jaroslav Šimsa společně s Volfgangem Jankovcem, Otokarem Wünschem a Josefem Fischerem vytvořil tzv. „Detektivky“, které byly tištěny drobným hustě vysázeným písmem na tenkém papíře, čítající šestnáct stran, podobné reklamnímu letáku. Obsahovaly informace a komentáře k aktuálním událostem z protektorátu i ze světa. Podle vzpomínek Hedy Kaufmannové se jim také říkalo „Šimsky“.³⁵

Tisk probíhal v malé tiskárně u Bohumila Kopřivy na Letné. Jaroslav Šimsa donesl sazbu, která byla používána pouze pro tisk „Detektivek“, ve svém kufříku vždy těsně před jejím použitím a následně po vykonání tisku zase odnesl. Díky opatrnosti, s jakou bylo k tištění detektivek přistupováno, podařilo se tuto činnost až do konce války před gestapem uchovat v tajnosti.³⁶ Stejným způsobem byly v této

³³ KOURA, Petr: Podplukovník Josef Balabán, s. 62.

³⁴ ŠIMSOVÁ, Milena: Svět Jaroslava Šimsy, s. 427.

³⁵ ŠIMSOVÁ, Milena: V šat bílý odění, s. 27.

³⁶ ŠIMSOVÁ, Milena: Svět Jaroslava Šimsy, s. 430.

tiskárně tištěny letáky, podle záznamů Bohumila Kopřivy jich mělo být až osmdesát tisíc, které přinášely pokyny k protektorátní vládou zrušenému svátku 28. října, který v roce 1939 připadal na sobotu, což tehdy byl běžný pracovní den.³⁷ Češi se měli na oslavu výročí založení republiky obléci do svátečního, připevnit si červenomodrobílé trikolory, vzít si černou kravatu nebo stuhu, čepici, tzv. „masaryčku“, případně do ruky klobouk.³⁸

Dva dny po všeobecně známých událostech, jež se v Praze toho dne odehrály, Jaroslav Šimsa znovu navštívil v Turnově Pavla Glose. Na faře Jednoty bratrské pronесl přednášky. Nejprve pro studenty s názvem „O smyslu svobody a nových úkolech“, později následovala druhá přednáška pro zhruba sto členné shromáždění Jednoty bratrské na téma „Náš pád a naše naděje“.³⁹ Po skončení veřejného programu zůstal Šimsa na faře a informoval Glose o činnosti odboje během pražské manifestace. Jedno ze sdělení, které zároveň můžeme nalézt v Glosových pamětech, bylo o umístění kamery na Václavském náměstí, jejíž záznam se podařilo transportovat do zahraničí. Šimsa sebou do Turnova rovněž dovezl svůj tiskařský kufr, potřebný pro tvorbu ilegálních tiskovin, jehož původ provází nejasnosti.⁴⁰ Zatímco Glos v pamětech tvrdí, že byl přivezen ze Slovenska, Milena Šimsová se zmiňuje, že jeho původ pocházel ze zrušené tiskárny v Liberci. Jisté je, že zatímco o říjnových událostech se ještě podařilo v „Detektivkách“ informovat s krycí titulní stranou pod názvem „Seznam vhodných vánočních dárků. Vánoce 1939“.⁴¹ Po 17. listopadu už žádná „Detektivka“ s největší pravděpodobností nevyšla. Vlnou zatýkání bylo rovněž zasaženo vydavatelství časopisu „V boj“. Skončilo vydávání Křesťanské revue i činnost Akademické YMCA. YMCA jako taková fungovala nadále i se svým sekretářem Jaroslavem Valentou jako Křesťanské sdružení mladých lidí (KSML).⁴²

Další významný bod Šimsovy návštěvy Českého ráje byla cesta do Nové Paky, kde ho Pavel Glos seznámil s Josefem Zemánkem.⁴³ Kromě toho, že byl Zemánek

³⁷ Tamtéž.

³⁸ KROPÁČ, František, LOUDA, Vlastimil: Persekuce českého studentstva za okupace. 1. vyd. Praha: Ministerstvo vnitra, 1945, s. 30.

³⁹ ŠIMSOVÁ, Milena: V šat bílý odění, s. 29.

⁴⁰ GLOS, Pavel: Na bratrské faře (1938-1945), s. 64.

⁴¹ ŠIMSOVÁ, Milena: Svět Jaroslava Šimsy, s. 433.

⁴² ŠIMSOVÁ, Milena: V šat bílý odění, s. 90.

⁴³ GLOS, Pavel: Na bratrské faře (1938-1945), s. 67.

členem místní Jednoty bratrské, působil od roku 1939 jakožto záložní důstojník v místní organizaci Obrany národa. Po zatčení první garnitury velitelů této skupiny v čele se štábním kapitánem Stanislavem Richtrem na přelomu let 1939 a 1940 byl dokonce Zemánek dosazen tehdejším oblastním velitelem majorem Josefem Matohlínou z Hradce Králové do jejího čela. Od této doby byla i Nová Paka přes Jaroslava Valentu a Rudolfa Mareše, s nimiž byl Zemánek ve stálém osobním či kurýrním styku, napojena na pražské odbojové ústředí.⁴⁴ Můžeme usuzovat, že se jednalo o poslední setkání Pavla Glose s Jaroslavem Šimsou, neboť setkání členů Akademické YMCA konané po Vánocích v Bystřici se Pavel Glos nezúčastnil. V témže čase začátkem ledna se konala výroční konference Jednoty bratrské na faře v Turnově. Jaroslav Šimsa byl gestapem zatčen 27. února 1940 ve svém bytě na pražském Pankráci. O necelých pět let později podlehl nákaze skvrnitého tyfu v koncentračním táboře Dachau.⁴⁵

3.3 Spolupráce s Jaroslavem Valentou

Po zatčení Jaroslava Šimsy navázal na jeho činnost ve vydavatelském oddělení YMCA Jaroslav Valenta. Aktivně se také snažil svojí činností zaplnit prázdné místo, které vzniklo po zatčení jeho blízkého přítele a spolupracovníka. Postupně se z něho stal jeden z nejvýznamnějších mužů protinacistické rezistence na území protektorátu. Na jeho spolupráci s Pavlem Glosem se příliš neměnilo, oba muži byli v pravidelném kontaktu více než jeden rok před Šimsovým zatčením, vždyť i první výtisk časopisu „V boj“ na turnovskou faru dovezl Valenta.⁴⁶ Avšak jejich spolupráce se ještě více zintenzivnila. Oba muži si byli blízcí i duchovně a lidsky, o čemž svědčí i poznámka v Glosových pamětech: *„Bratr Valenta přijíždí znovu a znovu. Ymka se schází, i když v menším počtu. V biblických hodinách Dr. Valenta srůstá s bratrským sborem.“*⁴⁷ Zároveň pokud Glos potřeboval navštívit Prahu, byla mu plně k dispozici pohostinnost Valentovy rodiny: *„Březen 1940... Co vzrušení přináší tento měsíc! Pavel (Glos) jezdí častěji do Prahy, vozí důležité zprávy i krystaly pro vysílačky. Vždy se těší na milé prostředí u Valentů. Obvykle se tam*

⁴⁴ VÚA-VHA, f. sbírka osvědčení podle zákona 255/1946 sb., Pavel Glos 48 317/61 (Svědectví Josefa Zemánka), s. 6.

⁴⁵ ŠIMSOVÁ, Milena: Svět Jaroslava Šimsy, s. 445.

⁴⁶ GLOS, Pavel: Na bratrské faře (1938-1945), s. 49.

⁴⁷ Tamtéž s. 74.

*sejde s některým ze známých přátel zapojených v odboji*⁴⁸ Valentovi bydleli na pražských Vinohradech v Přemyslovské ulici. Pro zajímavost můžeme zmínit, že ve stejné ulici bydlel od ledna 1940 budoucí velitel Pražského povstání generál Karel Kutlvašr.⁴⁹ Jaroslav Valenta se z preventivních důvodů, aby měl při návštěvě gestapa více času na případný útěk, přesunul do pokoje ve vedlejším bytě, kde bydlela jeho babička.

Glos byl přítomen u Valentů i večer 27. března, kde čekal na svého odbojového spolupracovníka, který pracoval na zprostředkování ubytování pro Jana Smudka, známého také pod přezdívkou „Nepolapitelný Jan“. Ten byl na útěku před gestapem od 7. 6. 1939, kdy se svým spolužákem Františkem Petrem zastřelil v Kladně německého policistu Wilhelma Kniesta. Dne 20. března 1940 se ho pokusili zatknout příslušníci gestapa, Smudek jednoho z nich postřelil a podařilo se mu utéci. Na útěku později ještě zastřelil dva německé příslušníky finanční stráže. Přestože po Smudkovi bylo zahájeno rozsáhlé pátrání, na území celého protektorátu byly vylepeny vyhlášky s jeho fotografií, podařilo se mu dostat do Prahy, kde mu Jaroslav Valenta zajistil za pomoci dalších odbojových spolupracovníků, mezi něž patřili i členové legendární skupina „Tři králů“, ubytování a následný útěk do zahraničí.⁵⁰ Pavel Glos k návratu Jaroslava Valenty ze setkání s Janem Smudkem poznamenal: *„Konečně se vrátil. Je klidný, usmívá se a má zřejmě radost. Důvěrně přiznává, že se mu podařilo ukrytí Smudka, a plánuje, jak ho dostat za hranice.*“⁵¹

Jak bylo zmíněno, Valenta navštěvoval velice často oblast Turnovska a Českého ráje. Kromě úkolů a povinností týkajících se rezistenční činnosti, tam měl vazby přátelské, duchovní i rodinné. Kraj to byl pro něho známý. Jeho matka Jaroslava, dcera řídícího učitele Josefa Petráka, vyrostla v obci s názvem Libuň, ležící mezi Turnovem a Novou Pakou.⁵² A právě tato dvě města navštěvoval nejčastěji, přesněji řečeno jeho návštěvy směřovaly za místními odbojovými pracovníky a zároveň členy Jednoty bratrské Pavlem Glosem, Josefem Zemánkem či Miroslavem Plecháčem. Pod těmi se postupně rozšiřovala síť dalších spolupracovníků, rozprostřená do počátku roku 1942 prakticky po celém území dnešních východních

⁴⁸ GLOS, Pavel: Na bratrské faře (1938-1945), s. 75.

⁴⁹ SLANINA, Josef, VALIŠ, Zdeněk: Generál Karel Kutlvašr, s. 31.

⁵⁰ KOURA, Petr: Podplukovník Josef Balabán, s. 103.

⁵¹ GLOS, Pavel: Na bratrské faře (1938-1945), s. 76.

⁵² Tamtéž, s. 51.

Čech sahající až k Pardubicím, což mělo později značný význam. Úzké sepjetí odbojových skupin v Turnově a Nové Pace bylo dáno také tím, že Pavel Glos na přelomu let 1940 a 1941 do Nové Paky velice často dojížděl. Jednak zatupoval místního nemocného kazatele Stanislava Čecha, zároveň zde byl jeho rodný dům, kterému se říkalo „Na Vyšehradě“, kde stále bydlel jeho otec Otakar a sestra Marie. To byla zároveň zdejší odbojová centra, kde se konaly schůzky. Ukrývali se zde i odbojáři skrývající se ilegálně. V květnu 1941 byl na faru Jednoty bratrské v Nové Pace povolán Miroslav Plecháč.⁵³ Plecháč byl v té době již zkušeným odbojovým pracovníkem. Kromě toho, že byl členem Jednoty bratrské, působil především jako předseda pražského sdružení Akademické YMCA, kde již od začátku války v odboji spolupracoval s jejími členy Jaroslavem Šimsou, Rudolfem Marešem i Jaroslavem Valentou.⁵⁴

Každou středu večer na turnovské faře byla na programu Akademické YMCA biblická hodina. Valenta je pravidelně navštěvoval a Glos mu také někdy přenechal jejich vedení a obdivoval jeho intelektuální schopnosti: *„Je to úžasné, jak tento mladý muž rychle proniká do duchovních hlubin i výšin náboženského života. Snad je to už takové na tomto světě. Lidé krátkého pozemského putování žijí intensivněji. Stojí na pokraji věčnosti, vidí dále.“*⁵⁵ I pravidelné letní konference, pod Valentovým vedením, se konaly v letech 1940 a 1941 v rámci „Evangelizačního týdne“ sboru Jednoty bratrské v městech blízkých Turnovu. Začátkem července 1940 byla umístěna do prostorné modlitebny Jednoty bratrské v Železném Brodě. Při této příležitosti se Glosovi svěřil Miroslav Plecháč s tím, že nové protektorátní předpisy mu znesnadňují práci učitele na Státním reálném gymnasiu v Praze na Smíchově, že by raději začal působit v rámci církve Jednoty bratrské.⁵⁶ Odmítl také podepsat prohlášení loajality k Říši.⁵⁷ Glos mu tedy nejprve zajistil místo učitele náboženství v Železném Brodě a další rok se přesunul na faru do Nové Paky, kde působil jako kazatel a správce sboru.⁵⁸ Na závěr konference měl farář Glos slavnostní kázání na text „Blahoslavení jsou od té chvíle mrtví, kteříž

⁵³ ZENÁNEK, Josef: Myslete na chorál! Z činnosti sboru za okupace. Jednota bratrská 26, 1949, s. 103.

⁵⁴ Archiv Jednoty bratrské v Liberci, sg. V. OS-A/29, Plecháč Miroslav.

⁵⁵ GLOS, Pavel: Na bratrské faře (1938-1945), s. 53.

⁵⁶ Tamtéž, s. 83.

⁵⁷ Archiv Jednoty bratrské v Liberci, sg. V. OS-A/29, Plecháč Miroslav.

⁵⁸ Tamtéž

v Pánu umírají“ (Zjevení 14,13).⁵⁹ Mezi zúčastněnými již scházeli členové zatčení gestapem Jaroslav Šimsa či Jan Uher, který se v té době nacházel v soudní vazbě ve Vratislavi. Velice aktivně se zapojil do odboje v rámci brněnských struktur, za což byl 27. října 1942 popraven v Berlíně-Plötzensee.⁶⁰ Byl ovšem přítomen Uhrův starší syn Boris, který se po skončení konference spolu s dalšími brněnskými kolegy přesunul na turnovskou faru, kde jak Glos píše, prožili několik dnů odpočinku a pohody. Například k výletu na hrad Valdštejn se připojil i Jaroslav Valenta.⁶¹ O rok později se Evangelizační týden sboru Jednoty bratrské konal v Nové Pace. Program byl věnován především osobnosti Jana Amose Komenského.⁶² Bylo připomínáno blížící se 350. jubileum jeho narození. Předčítaly se citáty z jeho knihy Labyrint světa a ráj srdce. Pod dojmy z přepadení Sovětského svazu německou armádou byla zpívána Komenského píseň s významnou symbolickou slokou: „Faraona s vojskem vhodil v Rudé moře, tam jej pohřbil.“ Ve farní kanceláři se rovněž konaly schůzky novopacké odbojové skupiny.⁶³

3.3.1 Radiotelegrafické spojení

Jedna z nejvýznamnějších forem odboje na území protektorátu bylo udržování radiotelegrafického spojení s exilovou vládou v Londýně. I v tomto odvětví plnila turnovská odbojová skupina významnou úlohu. Kromě již zmíněné rozvětvené zpravodajské sítě, která poskytovala cenné informace, pomáhala zajišťovat i technický chod vysílacích stanic.

V tomto směru byl domácí i zahraniční odboj bezprostředně po okupaci značně zaskočen a nepřipraven k vedení této formy rezistence. Trpěl jak nedostatkem technického vybavení v podobě výkonných radiostanic, krystalů a náhradních součástek, tak nedostatkem potřebného personálu k jejich obsluze. Významnou úlohu v opravě a sestavování nových vysílacích stanic plnil člen turnovského odboje, původně působící ve zdejší pobočce Obrany národa, odborník v radiotelegrafii, ing. Bohumír Teplý, který úzce spolupracoval zejména

⁵⁹ GLOS, Pavel: Na bratrské faře (1938-1945), s. 82.

⁶⁰ UHLÍŘ, Jan Boris: Ve stínu říšské orlice, s. 77-80.

⁶¹ GLOS, Pavel: Na bratrské faře (1938-1945), s. 83.

⁶² ŠIMSOVÁ, Milena: V šat bílý odění, s. 90.

⁶³ Archiv Jednoty bratrské v Liberci, sg. V. OS-A/29, Plecháč Miroslav.

s Jaroslavem Valentou. Dojížděl pravidelně do Turnova, kde přespával u Jaroslava Petery.⁶⁴

Dalším opravářem byl například obchodník s radiopřijímači Josef Matěcha ze Železného Brodu.⁶⁵ Pro broušení krystalů byli využíváni tamní brusiči drahokamů, zejména v této oblasti hojného českého granátu. Činnosti se účastnil například profesor Pavel Homola z turnovské šperkařské školy.⁶⁶ Krystaly byly následně členy odboje dováženy do Prahy. Ke způsobu, jakým se krystaly mohly přepravovat, aby se minimalizovala možnost odhalení při namátkové kontrole, se váže Glosova vzpomínka z léta 1941: „*Bratr Svárovský přišel na to originálním způsobem. Dceruška Aida, gymnasistka, měla pěkné vysvědčení. Za to jí slíbil tatínek cestu do Prahy a koupil dárek, kterému se velmi podivila. Pěkná pudřenka... Cesta do Prahy byla však vázána záhadnou podmínkou. Pudřenku musí celou cestu pečlivě opatrovat. Nesmí ji sama otevřít a v Praze ji na chvíli půjčí tatínkovi. Aida přijala podmínky a oba šťastně dojeli do hlavního města. Teprve po válce se dozvěděla, že v pudřence vezla několik krystalů pro vysílačky. Tatínek krystaly odevzdal v Ymce bratru Valentovi a účelu cesty bylo dosaženo.*“⁶⁷ Krystaly převážel při svých cestách do Prahy i Pavel Gloš osobně. Jindy převážel Gloš či Svárovský vojenské mapy, ve kterých byla zakreslena vhodná místa pro seskok parašutistů. S tímto úkolem přijel do Turnova Jaroslav Valenta a jeho plnění se ujal Josef Zemánek.⁶⁸ Valenta se Zemánkem rovněž vypracovali plán na obsazení pohraniční krkonošské oblasti pro případ brzkého ukončení války, Zemánek dodával Valentovi zprávy z četnických stanic v pohraničí, zprávy o továrnách či vojenských muničních transportech, které šly přes železniční uzel ve Staré Pace či o možných nouzových letištích.⁶⁹

V průběhu roku 1941 navázali Valenta a Mareš přes Miloslava Koháka kontakt s Vladimírem Krajinou. Kohák kromě toho, že byl v předválečném období předsedou pražské Akademické Ymca, působil od počátku odboje v rámci organizace Politického ústředí, odkud se znal také s Vladimírem Krajinou. Později

⁶⁴ GLOS, Pavel: Na bratrské faře (1938-1945), s. 91.

⁶⁵ ŠIMSOVÁ, Milena: V šat bílý odění, s. 159.

⁶⁶ ŠOLC, Jiří: Smrt přála statečným, s. 81.

⁶⁷ GLOS, Pavel: Na bratrské faře (1938-1945), s. 83 – 84.

⁶⁸ Tamtéž, s. 90.

⁶⁹ ŠIMSOVÁ, Milena: V šat bílý odění, s. 89.

po zatčení jeho spolupracovníků se stal tajemníkem organizace ÚVOD. Krajina působil jako hlavní šifrant radiového programu Sparta.⁷⁰ Po zatčení jeho spolupracovníků gestapem odešel na konci dubna 1941 do ilegality.⁷¹ Valenta s Marešem převzali odpovědnost za provoz vysílacích stanic a řízení radistů. Rudolf Mareš také zprostředkoval Krajinovi úkryt v rodině poštovního úředníka Františka Drašnera, člena Jednoty bratrské, bydlícího v pražských Holešovicích.⁷² Zde se ukrýval s přestávkami až do června 1942. Během této doby se mu v bytě u Drašnerů podařilo přečkat dvě domovní prohlídky. Po atentátu na zastupujícího říšského protektora SS-Obergruppenführera Heydricha, kdy se situace v Praze stala pro odbojáře neúnosnou, zprostředkoval František Drašner přesun Vladimíra Krajiny do Turnova na faru Pavla Glose, který mu dále zajišťoval úkryty na území Českého ráje.

⁷⁰ Tamtéž, s. 94.

⁷¹ KRAJINA, Vladimír: Vysoká hra. Vzpomínky, s. 77.

⁷² ŠOLC, Jiří: Smrt přála statečným, s. 23 – 24.

4 Činnost Pavla Glose po nástupu Reinharda Heydricha

4.1 Odchod Rudolfa Mareše na Turnovsko

Dne 27. září 1941 se ujal úřadu zastupujícího říšského protektora Reinhard Heydrich. Bylo vyhlášeno stanné právo a zahájena vlna zatýkání a poprav. Prostor pro odbojovou činnost se výrazně zúžil. Byla rovněž zatčena řada odbojových spolupracovníků Jaroslava Valenty a Rudolfa Mareše. Například k zatčení Miloslava Koháka došlo 22. října. Jaroslav Valenta se byl nucen uchýlit do ilegality. Po akci gestapa, jehož zásahem bylo postiženo vysílání radiostanice Sparta z jinonické budovy akcízu, byl na několik měsíců přerušen kontakt odbojářů s londýnskou exilovou vládou. O 5 dnů později byl zatčen Marešův blízký spolupracovník Václav Jelínek. V jeho bytě gestapo našlo uschované ilegální předměty – zásobu občanských legitimací, výbušniny (ekrazit), peníze na podporu rodin zatčených odbojářů, vysílačku a kufr s dalšími náhradními součástkami.⁷³

Po této události Mareš opustil Prahu a odjel za farářem Glosem do Turnova. Vážnost situace v okamžiku Marešova příjezdu Glos zaznamenal do svých pamětí: *„Tentokráte však přicházel jinak. Pavel (Glos) vycítil, že situace je příliš vážná, že se něco hrozného stalo. Usedli v kanceláři, sestra farářová připravila večeři a Rudolf jen pomalu vypravuje. Již delší dobu měl hlavní stan u bratra Jelínka, člena pražského sboru Jednoty bratrské, který bydlel na Vinohradech, kde provozoval svoji krejčovskou živnost. [...] Při vypravování mu kanou slzy. Uvědomuje si, jak bratr Jelínek trpí a jaký bude jeho konec.“*⁷⁴ Dne 22. října 1941 byl Václav Jelínek ubit příslušníky gestapa při výslechu. Jako příčinu smrti uvedl německý policejní lékař zánět plic.⁷⁵ Pavel Glos se znal s Václavem Jelínkem od svého studia v pražském semináři. Ve svých pamětech na něho vzpomíná takto: *„Bratr Jelínek byl opravdovým bratrem, jakých je málo. Byl hluboce věřícím*

⁷³ JELÍNEK, Václav: Dopis nenarozenému. Jednota bratrská 24, 1947, s. 96.

⁷⁴ GLOS, Pavel: Na bratrské faře (1938-1945), s. 96.

⁷⁵ ČVANČARA, Jaroslav: Pátek třináctého, Paměť a dějiny 2/2014, s. 106.

*člověkem, miloval bratrské prostředí a dovedl říci každému pravdu do očí. Pro svoji vzácnou povahu byl zvolen i do rady starších pražského sboru.*⁷⁶

Druhý den po Marešově příchodu na faru ho zde vyzvedli jeho odbojoví spolupracovníci František Svárovský a Jaroslav Petera. Asi dva dny se ukrýval ve vesnici Koberovy, ležící mezi Turnovem a Železným Brodem. Odtud se přemístil na lesní samotu Konice k Janu Šourkovi.⁷⁷ Tam ho dle svědectví Šourkovy ženy Marie přivedla industriální učitelka Františka Loutchanová z Turnova, která byla rovněž do odboje zapojena. Na konci roku 1940 se u ní ukrýval plukovník Alois Verner.⁷⁸ Po válce o tom Marie Šourková toto vypověděla: „*Tento pán (Rudolf Mareš) se u nás ukrýval do vánočních svátků 1941. Před odchodem nám řekl, že půjde k evangelickému faráři Glosovi, kde se přestrojí do lyžařského obleku a že půjde lyžářit o Vánocích na Semilsko nebo Železnobrodsko. [...] V polovině ledna se k nám opět vrátil a skrýval se u nás až do velikonočních svátků 1942.*“⁷⁹ Glos uvádí, že Vánoce 1941 Mareš trávil na Hamštejně v bratrské rodině Hlubučků. Sousedům byl představen jako učitel, který tam trávil prázdniny. Při jedné z Marešových lyžařských vyjížděk na sebe neplánovaně narazili s Miroslavem Plecháčem.⁸⁰

O Velikonocích 1942 bylo zapotřebí najít pro Rudolfa Mareše nový úkryt. Mareš opustil Konice a sešel s Glosem, který ho následně předal Svárovskému. Nakonec byl ubytován díky Miroslavu Plecháčovi na Novopacku. Pavel Glos byl překvapen, když zjistil, že byl Mareš ubytován přímo v domě u jeho otce a sestry.⁸¹ V pamětech k tomu uvádí: „*Blízcí příbuzní neměli býti zapojeni společně do takových akcí. Byla-li ohrožena jedna rodina, přenesl se oheň snadno na nejbližší příbuzné. V tom se už gestapo vyznalo. [...] Co se však dalo dělat? Když se jiný nenašel, kdo by bratra Mareše ukryl, bylo dobře, že alespoň zde byl vlídně přijat. Byl nemocen, dostalo se mu ošetření a brzy se po chřipce zotavil.*“⁸² Zde Mareše počátkem května navštívila jeho žena Ludmila rovněž hledaná

⁷⁶ GLOS, Pavel: Na bratrské faře (1938-1945), s. 97 – 98.

⁷⁷ Tamtéž, s. 98.

⁷⁸ NA, fond ÚV SPB, XX. ročník soutěže vzpomínkových prací, práce Josefa Vašků č. 1655 – Protektorátní pohlednice z Českého ráje, s. 15.

⁷⁹ ABS, fond KR/MV (Svazky kontrarozvědného rozpracování), arch. č. KR-964064 MV, s. 112.

⁸⁰ GLOS, Pavel: Na bratrské faře (1938-1945), s. 99.

⁸¹ Tamtéž, s. 118.

⁸² Tamtéž, 118 – 119.

gestapem. Oba na útěku se spolu viděli po tři čtvrtě roce. Po atentátu na zastupujícího říšského protektora ji Glos přes svého známého zajistil orazítkovaný list policejní přihlášky.⁸³ Jednu noc rovněž přečkala přímo na faře v Turnově.⁸⁴ Nedlouho později se uskutečnila v domě Glosovy rodiny zvaném „Na Vyšehradě“ schůzka odbojářů, které se zúčastnili Pavel Glos, Miroslav Plecháč, Josef Zemánek, Rudolf Mareš a Jaroslav Valenta. Pavel Glos nastínil její průběh: „*Odhadovala se situace. Mluvílo se o tom, že za hranicemi čekají otevřený projev nespokojenosti, vzpouru proti okupantům. Mareš i Valenta jsou přesvědčeni, že je nutno něco odvážného vykonat, a to i za cenu značných obětí.*“⁸⁵ Nutno podotknout, že Jaroslav Valenta byl od ledna 1942 v kontaktu s parašutisty z Anglie.

4.2 Podpora Jaroslava Valenty

V listopadu 1941 se Pavlu Glosovi na jeho faře svěřil Jaroslav Valenta s problémy, které měl se zajišťováním peněz, jež využíval k podpoře rodin perzekuovaných či v ilegality se nacházejících odbojářů. Glos v několika dnech našel dostatek štědrých vlastenců, kteří byli ochotni přispět po menších částkách. Vzniklý problém tak pomohl Valentovi vyřešit.⁸⁶ Valenta v této době již sám žil v ilegality s falešnými doklady jako plzeňský obchodník. Glos mu nabídl pod falešnou identitou místo kazatele ve sboru Jednoty bratrské v Mladé Boleslavi. Valenta však této možnosti nevyužil a dál se plně věnoval odbojové činnosti.⁸⁷ Po vstupu Spojených států do války byla Akademická YMCA – KSML definitivně rozpuštěna. Předseda Akademické YMCA v Turnově Dr. Václavík byl zatčen již 3. října na služebně gestapa v Jičíně. Po 8 měsících věznění byl propuštěn.⁸⁸ Vánoční svátky a Silvestr oslavil Jaroslav Valenta v Nové Pace, kde ve sboru Jednoty bratrské pomohl také připravit silvestrovský večer.⁸⁹ Navštívil rovněž turnovskou faru a rodinu Pavla Glose.⁹⁰

⁸³ Tamtéž, s. 121.

⁸⁴ ŠIMSOVÁ, Milena: V šat bílý odění, s. 156.

⁸⁵ GLOS, Pavel: Na bratrské faře (1938-1945), s. 119.

⁸⁶ GLOS, Pavel: Bratr Dr. Jaroslav Valenta. Jednota bratrská 38, 1961, s. 42.

⁸⁷ GLOS, Pavel: Za bratrem Valentou. Jednota bratrská 22, 1945, s. 3.

⁸⁸ GLOS, Pavel: Na bratrské faře (1938-1945), s. 103.

⁸⁹ ŠIMSOVÁ, Milena: V šat bílý odění, s. 96.

⁹⁰ GLOS, Pavel: Za bratrem Valentou. Jednota bratrská 22, 1945, s. 3.

Na začátku roku 1942 Pavel Glos strávil 16 dnů v nemocnici. Pravděpodobně si přivodil úraz uklouznutím na zmrzlé cestě. František Svárovský, v té době zaměstnaný jako správce městské nemocnice v Turnově, nosil denně Glosovi zprávy o hlášeníh zahraničního rozhlasu.⁹¹ Ve stejném období v průběhu ledna 1942 Glos předal Valentovi další finanční obnos na podporu jeho ilegálních činností. Tyto peníze Glos obdržel jako církevní příspěvek od jistého obchodníka. Část z peněz mohl Glos použít podle svého uvážení.⁹² V březnu se Glos sešel s Valentou a Plecháčem na faře Jednoty bratrské v Nové Pace. Bylo to krátce po zatčení kazatele Jednoty bratrské z Ústí nad Orlicí Otto Mikuláštika a jeho skupiny spolupracovníků.⁹³ Rozvažovali také další kroky po rozpuštění Akademické YMCA, jejíž ústřední budova v Praze v ulici Na Poříčí připadla Wehrmachtu. Pouze některé nejnnutnější věci se podařilo přestěhovat do Husova domu v Jungmannově ulici. Současně se Glos s Plecháčem znovu marně snažili přemluvit Valentu, aby převzal zmíněné místo kazatele v Mladé Boleslavi.⁹⁴ V této věci žádali Glose o pomoc i Valentovy rodiče.⁹⁵

Po zatýkáníh a Marešově odchodu z Prahy se zintenzivnila spolupráce mezi Jaroslavem Valentou a Vladimírem Krajinou. Oba seznámil Miloslav Kohák, jehož zatčení bylo také příčinou Valentova odchodu do ilegality.⁹⁶ Spolu s dalšími se Valenta a Krajina snažili obnovit přerušené radiotelegrafické spojení s Londýnem.⁹⁷ Opravu a sestavování radiových stanic Valenta prováděl v bytě Marie Šimsově, manželky jeho kolegy Jaroslava, kde měl k dispozici jeho pokoj. Docházel tam většinou dopoledne, kdy byly děti ve škole.⁹⁸

4.2.1 Seskok parašutistů

Na konci prosince 1941 seskočily na území protektorátu 3 paradesantní skupiny – Anthropoid, Silver A a Silver B. Skupině Silver A, ve složení nadporučík Alfréd

⁹¹ GLOS, Pavel: Na bratrské faře (1938-1945), s. 111.

⁹² Tamtéž, s. 112.

⁹³ ŠIMSOVÁ, Milena: V šat bílý odění, s. 96.

⁹⁴ GLOS, Pavel: Na bratrské faře (1938-1945), s. 114.

⁹⁵ GLOS, Pavel: Bratr Dr. Jaroslav Valenta. Jednota bratrská 38, 1961, s. 42.

⁹⁶ ŠIMSOVÁ, Milena: V šat bílý odění, s. 94.

⁹⁷ KRAJINA, Vladimír: Vysoká hra. Vzpomínky, s. 87.

⁹⁸ ŠIMSOVÁ, Milena: V šat bílý odění, s. 94.

Bartoš, rotmistr Josef Valčík a svobodník Jiří Potůček, se 15. ledna 1942 podařilo zprovoznit radiostanici Libuše.⁹⁹ V dalším kroku bylo zapotřebí rozšířit kontakty na členy domácího odboje. Jeden z nich poskytl důstojník z Šifrové skupiny C, která spadala pod 1. oddělení ofenzivního zpravodajství, II. odboru MNO v Londýně, nadporučík Václav Knotek. Jednalo se o kontakt na Knotkova bývalého kolegu, učitele z měšťanské školy ve Studenci a také spolupracovníka z odboje před Knotkovým odchodem do Anglie v listopadu 1940, Josefa Lánského.¹⁰⁰ Lánský rovněž spolupracoval s Josefem Zemánkem, se kterým se znal už z dob studií. Účastnil se také schůzek na faře Jednoty bratrské v Nové Pace.¹⁰¹ Na základě tohoto doporučení byl Josef Lánský kontaktován spojkou velitele výsadku Hanou Krupkovou z Pardubic. Lánský následně po této ose předával společně s Janem Vojtíškem zpravodajské informace.¹⁰²

Další adresa, kterou desant Silver A obdržel z Londýna, patřila právě Janu Vojtíškovi z Lázní Bělohradu, kterou navrhl sedmadvacetiletý poručík Rudolf Drbohlav, jež před odchodem do zahraničí v Bělohradu také bydlel. I spolehlivost Vojtíška a jeho rodiny potvrdil Václav Knotek. Oba se znali z odboje ještě před Knotkovým odchodem do exilu. Ve Vojtíškově tiskárně se tiskly letáky a potravinové lístky pro potřeby odboje.¹⁰³ Dále v domě, který obýval dvacetiletý Vojtíšek se svojí ženou Kristinou a dcerou Janou, vzniklo záchytné středisko pro příjem a expedici budoucích parašutistů, jejichž seskok byl očekáván a na II. odboru MNO připravován. Později jej skutečně několik mužů ze Zvláštní skupiny D využilo, a tak se dostalo do kontaktu s Bartošovou skupinou. Tím začal Vojtíšek plnit kromě funkce zpravodajské také poslání organizátora mezi jednotlivými skupinami parašutistů vysazených na jaře 1942.¹⁰⁴

V polovině dubna 1942 byl také Pavel Glos na konferenci v Železném Brodě zvolen do funkce předsedy Úzké rady Jednoty bratrské.¹⁰⁵ S touto funkcí je spjata i Glosova první přímá zkušenost s gestapem. Jičínské gestapo bylo upozorněno na

⁹⁹ ŠOLC, Jiří: Bylo málo mužů, s. 72.

¹⁰⁰ Archiv Jednoty bratrské v Liberci, IX. POZ, sg. IX. POZ-P-o, Plecháč/odboj, Odboj, bezejmenná složka, dopis Josefa Lánského Miladě Zívrové.

¹⁰¹ Tamtéž.

¹⁰² Tamtéž.

¹⁰³ ŠMEJKAL, Pavel: Protektorátem po stopách parašutistů, s. 599.

¹⁰⁴ ŠOLC, Jiří: Bylo málo mužů, s. 73.

¹⁰⁵ GLOS, Pavel: Na bratrské faře (1938-1945), s. 115.

bohoslužby, které vykonávala členka Jednoty bratrské, spisovatelka a učitelka Leotina Mašínová z Lázní Běláhoř. Výsledkem byl podroben i Pavel Glos, jakožto předseda Úzké rady. Trval tři hodiny a proběhl ve spolkové místnosti na Glosově faře v Turnově, kam za ním gestapo od Mašínové přijelo. Prozatím se jednalo pouze o věci církevního charakteru.¹⁰⁶

Jaroslavu Valentovi se přes rozvinutou síť odbojových spolupracovníků na území východních Čech, která mohla vzniknout díky jeho spolupráci s Pavlem Glosem, podařilo navázat kontakt s parašutisty vysazenými na území protektorátu z Anglie. V tomto případě se jednalo především o spolupráci se členy sboru Jednoty bratrské z Nové Paky Miroslavem Plecháčem a Josefem Zemánkem. Díky čemuž byla zahájena součinnost mezi parašutisty a členy odbojové organizace ÚVOD. Tehdejší Valentovu odbojovou aktivitu poutavě přibližuje ve svých pamětech Václav Černý: *„A kdesi, zimní Prahou, ale i mezi ní a českým východem, putuje i třetí poutník: nástupce Kohákův uvazuje se ve svůj úkol: podruhé obnovit a doplnit rozbitou ústřední síť národního odboje, být mezi Prahou a východem těkavým pojátkem, stále na cestách, ačkoliv osud ho čeká v Praze. „Hanuš“ (Valentovo krycí jméno), jedna z velikých, třeba odstrčených postav našeho odboje. Jeho úkol byl nadlidský, poslání tragické, Hanuš to věděl. [...] Jeho dílem je rekonstrukce sítě ÚVOD v prvních měsících 1942 a styk obou jevišť, venkovského i pražského, než z onoho na tomto bude zasazen rozhodný úder.“*¹⁰⁷

Již na konci ledna 1942 Valenta zprostředkoval první schůzku Alfréda Bartoše s Vladimírem Krajinou, která proběhla v jedné z pražských vináren. Tímto způsobem bylo opětovně navázáno radiové spojení mezi protektorátním odbojem a Londýnem.¹⁰⁸ Jaroslav Valenta sbíral zprávy a informace, které posléze Vladimír Krajina šifroval či dešifroval. Následně je Valenta předával Alfrédu Bartošovi, s nímž byl v pravidelném kontaktu.¹⁰⁹ Václav Černý byl jedním z těch, kteří přenos zpráv mezi Valentou a Krajinou zajišťovali. Pavel Glos se zmiňuje, že v průběhu května Valenta už na Turnovsko nepříjížděl. Místo něj spojení obstarával jeho

¹⁰⁶ Tamtéž, s. 117.

¹⁰⁷ ČERNÝ, Václav: Paměti 1938-1945, s. 241.

¹⁰⁸ ŠIMSOVÁ, Milena: V šat bílý odění, s. 94.

¹⁰⁹ Tamtéž, s. 99.

mladý spolupracovník Dušan Franců.¹¹⁰ Další schůzka s parašutisty se konala v brzkých ranních hodinách 9. května 1942, tedy pouhých 18 dní před atentátem. Této schůzky se zúčastnili kromě Jaroslava Valenty, Vladimíra Krajiny a Alfěda Bartoše také členové paradesantního výsadku Anthropoid – rotný Josef Gabčík a rotný Jan Kubiš. Hlavním cílem setkání bylo rozmluvit parašutistům hlavní úkol jejich seskoku do protektorátu, který členové domácího odboje vytušili. Měli silné obavy z následných represálií, které by měly ničivý dopad na odbojové hnutí i civilní obyvatelstvo. Na setkání vzpomíná ve svých pamětech Vladimír Krajina: *„Za jarního šera sobotní noci jsme na neosvětlených holešovických ulicích chodili po třech – chvíli s Kubišem, chvíli s Gabčíkem. Potichu jsem jim rozmlouval jejich úkol, k němuž se nechtěli přiznat. Nepřestávali tvrdit, že podobný úmysl nebo úkol vůbec nemají. Horlil jsem k nerozborné zdi.“*¹¹¹

¹¹⁰ GLOS, Pavel: Na bratrské faře (1938-1945), s. 120.

¹¹¹ KRAJINA, Vladimír: Vysoká hra. Vzpomínky, s. 90.

5 Činnost Pavla Glose v období po atentátu

5.1 Odchod Vladimíra Krajiny na Turnovsko

Ve středu 27. května 1942 vyučoval Pavel Glos náboženství k Turnovu přilehlé vsi Přepeře. Místní řídící učitel Josef Václav Matějko přebíral od faráře Glose časopis „V boj“. V momentě, kdy rozebírali situaci v protektorátu, zastavilo na návsi auto. Řidič vozu, jejich známý, který právě dorazil z Prahy, je začal informovat o události, která se v Praze toho dne odehrála. Glos píše, že jeho slova vyvolala mezi účastníky diskuze nadšení.¹¹² Ještě téhož dne bylo vyhlášeno stanné právo, započalo tím období strachu, zatýkání a poprav. Den po atentátu se Vladimíru Krajinovi podařilo přečkat razii nacistického bezpečnostního aparátu v bytě u Drašnerů, kde se schoval v záchodovém světlíku zavěšen na záclonové šňůře.¹¹³ Jaroslav Valenta tolik štěstí neměl. V brzkých ranních hodinách 28. května byl zatčen v bytě Šimsových, kde přečkával noc po atentátu.¹¹⁴ Večer před tím zde s Ing. Bohumírem Teplým pracovali na sestavení nové vysílačky.¹¹⁵

Zprávu o jeho zatčení dostal Pavel Glos od své sestry v neděli 31. května před konfirmací dospívající mládeže.¹¹⁶ Glose zpráva velice zasáhla, jak dokazují jeho vzpomínky: „*Jára, nejlepší přítel, bratr bližší než vlastní, se už asi nikdy nevrátí... Kdo ho nahradí v odboji? Říká se, že lidé nejsou nenahraditelní, ale v tomto případě není náhrady. Bratr Valenta byl jen jeden.*“¹¹⁷ Vlna zatýkání postihla i Glosovy turnovské spolupracovníky. Stopy vedly gestapo do Turnova už od dubna či května 1942, kdy se podařilo zachytit jeden z dopisů, které byly do Prahy posílány na fňgované adresy.¹¹⁸ Následkem toho se gestapu podařilo vypátrat, že spojení mezi poštou a organizací ÚVOD řídí poštovní úředník Loučka, který byl 15. května zatčen.¹¹⁹ Od Loučky vedly gestapo stopy ke Svárovskému, který byl zatčen

¹¹² GLOS, Pavel: Na bratrské faře (1938-1945), s. 120.

¹¹³ KRAJINA, Vladimír: Vysoká hra. Vzpomínky, s. 92.

¹¹⁴ ŠIMSOVÁ, Milena: V šat bílý odění, s. 105.

¹¹⁵ Tamtéž, s. 102.

¹¹⁶ GLOS, Pavel: Bratr Dr. Jaroslav Valenta. Jednota bratrská 38, 1961, s. 43.

¹¹⁷ GLOS, Pavel: Na bratrské faře (1938-1945), s. 122.

¹¹⁸ ŠIMSOVÁ, Milena: V šat bílý odění, s. 169.

¹¹⁹ GLOS, Pavel: Na bratrské faře (1938-1945), s. 119.

2. června. Po jeho zatčení se přišel s Glosem rozloučit také Jaroslav Petera, který odešel do naprosté ilegality. S Glosem se znovu setkali až po konci války.¹²⁰

V sobotu 13. června 1942 navštívil Pavla Glose na jeho faře František Drašner.¹²¹ Oba se spolu znali už z doby Glosova studia v Praze. Drašner, člen pražského sboru Jednoty bratrské, poštovní úředník a legionář, tehdy bydlel se svou ženou Vilemínou přímo ve sborovém domě Jednoty bratrské. Předal Glosovi zprávy od Plecháčova bratra Vladimíra, který byl rovněž zapojen do odboje pod krycím jménem „Kytara“.¹²² Hlavní cíl jeho návštěvy bylo sehnání úkrytu pro Vladimíra Krajinu, který se stále nacházel v jeho bytě v pražských Holešovicích. Přestože byla situace v protektorátu po atentátu krajně napjatá, Pavel Glos pomoc přislíbil. Za tímto účelem se druhého dne obrátil na členku Jednoty bratrské Fleknovou z blízké vsi Pelešany. Ta nejprve souhlasila, ale když v pondělí 15. června skutečně Krajina v Drašnerově doprovodu dorazil do Turnova, pomoc nakonec odřekla.¹²³ Za deštivého dne se Krajinovi podařilo ve vlaku projít kontrolou dokladů, které měl falešné na jméno Jan Dočekal. Nakonec bylo ujednáno, že Krajina bude ukryt na již osvědčeném místě. V noci ho Fleknová doprovodila k Janu Šourkovi na lesní samotu Konice.¹²⁴ V případě neúspěchu, což by se zdálo vysoce nepravděpodobné, měl Krajina v záloze i náhradní řešení v podobě úkrytu v okolních pískovcových skalách.¹²⁵

Dalšího dne se Krajina z Konic přesunul na samotu Děčín poblíž Vyskře k Josefu Koldovi. Vzal si sebou zavazadlo s prádlem a nejnutnějšími věcmi k psaní a šifrování.¹²⁶ Zprávy určené k šifrování či dešifrování měl doručovat z Prahy od Drašnerů do Českého ráje Krajinovi farář Glos.¹²⁷ Na Konicích se konaly večerní schůzky odbojářů, kterých se kromě Glose, Vladimíra Krajiny a rolníka Šourka účastnili také velitel četnické stanice z Vyskře, vrchní strážmistr František Špak či

¹²⁰ Tamtéž, s. 123.

¹²¹ TICHÝ, Antonín: Nás živé nedostanou, s. 112.

¹²² GLOS, Pavel: Na bratrské faře (1938-1945), s. 124.

¹²³ ABS, fond KR/MV (Svazky kontrarozvědného rozpracování), arch. č. KR-964064 MV, s. 127. (Protokol sepsaný s Pavlem Glosem 24. 3. 1947 na oblastní úřadovně státní bezpečnosti v Mladé Boleslavi.)

¹²⁴ ABS, fond KR/MV (Svazky kontrarozvědného rozpracování), arch. č. KR-964064 MV, s. 112. (Protokol sepsaný s Marií Šourkovou na četnické stanici ve Vyskři 12. 5. 1945)

¹²⁵ KRAJINA, Vladimír: Vysoká hra. Vzpomínky, s. 92.

¹²⁶ Tamtéž, s. 93.

¹²⁷ GLOS, Pavel: Na bratrské faře (1938-1945), s. 125.

Karel Weis, profesor z vedlejší obce Kacanovy. Jelikož Pavel Glos pociťoval po zatýkáních úbytek aktivních odbojářů, zasvětil do práce z turnovské fary dalšího spolehlivého spolupracovníka Rudolfa Berana.¹²⁸ Na přelomu června a července Glos vykonal cestu do Prahy za Drašnerovými, u nichž strávil jednu noc. Vyměnili si zprávy spojené s Vladimírem Krajinou, obdržel pro něj také potravinové lístky.¹²⁹ Setkal se s Ing. Bohumírem Teplým v Pařížské kavárně, kde Glosovi popsal okolnosti zatčení Jaroslava Valenty.¹³⁰ Druhý den došlo k schůzce s Rudolfem Marešem u žižkovského památníku. Pavel Glos v pamětech popisuje, že Mareš tehdy projevoval kvůli místu Krajinova úkrytu znepokojení. Nepovažoval ho po zatýkáních, která na Turnovsku proběhla, za dlouhodobě bezpečné. Přesto přislíbil návštěvu Českého ráje.¹³¹

Jeho návštěva se opravdu zhruba týden po Glosově návratu z Prahy 8. července uskutečnila. Glos i Krajina ve svých pamětech shodně vzpomínají na Marešovo zneklidnění související se zatýkáním na Plzeňsku a přerušením radiového spojení s Londýnem. Krajina takto popsal průběh setkání: „*Ve středu 8. července mne v Glosově doprovodu opět navštívil Rudolf Mareš. Oba došli až k Vyskři, Glos čekal v lese. Mareš pokračoval dál. [...] Donesl šifrované vzkazy, jak je z Londýna odposlechl Peltán. Snažil jsem se Mareše uklidnit a přemluvit, aby zůstal s námi a zmizel tak z dosahu gestapa. Zbytečně. Hořel nedočkavostí sejít se s Peltánem a pokračovat. Mluvil tehdy o mediku Václavu Rusém, jehož fantastické a příliš růžové návrhy se mi vůbec nelíbily.*“¹³² Avšak dle Glose vzpomínal Rudolf Mareš v rozhovoru s ním rovněž na období, kdy se schovával u místních statečných přechovávatelů. Požádal v tomto směru Glose, aby se mu znovu pokusil nějaké bezpečné místo zajistit, že se do týdne opět z Prahy vrátí. Pavel Glos za tímto účelem kontaktoval řídícího učitele Šrámka z obce Vesec nedaleko Kozákova, který už v minulosti byl schopen opatřit policejní přihlášení či potravinové lístky.¹³³ Avšak Mareš se už z Prahy nevrátil. O tři dny později byl gestapem zatčen v Kinského zahradě, kde měl schůzku se svými spolupracovníky Peltánem

¹²⁸ ABS, fond KR/MV (Svazky kontrarozvědného rozpracování), arch. č. KR-964064 MV, s. 83. (Popis zapojení do odboje Pavla Glose)

¹²⁹ GLOS, Pavel: Na bratrské faře (1938-1945), s.130.

¹³⁰ Tamtéž, s. 131.

¹³¹ Tamtéž, s. 132.

¹³² KRAJINA, Vladimír: Vysoká hra. Vzpomínky, s. 94.

¹³³ GLOS, Pavel: Na bratrské faře (1938-1945), s. 133.

a Rusým. Bohužel Rusý byl v té době již uvězněn a následkem krutých výsledků prozradil i místo a čas tohoto setkání. Mareš s Peltánem byli v nastalé přestřelce s úředníky gestapa těžce raněni a převezeni do sanatoria SS v Podolí. Peltán již nenabyl vědomí, Mareše se podařilo s průstřelem břicha udržet při životě.¹³⁴

Se zprávou o Marešově zatčení přijela na turnovskou faru členka Jednoty bratrské Zora Čapková, neteř spisovatele Jana Blahoslava Čapka.¹³⁵ Ta informaci věděla od Valentovy sestřenice Dany Svědihrové, která směla Valentu v Petschkově paláci pravidelně navštěvovat. Při z jedné z návštěv ji Valenta informoval o přítomnosti Mareše.¹³⁶ Ještě před tím hledala na Turnovsku svého muže Ludmila Marešová. Dne 21. července navštívila Pavla Glose a Vladimíra Krajínu, který se o návštěvě zmiňuje ve svých pamětech: „*Musel jsem jí zmínit, že gestapo hlídkuje kolem Pavla Glose a že se blízko Vyskře začala objevovat divná individua. To ji přimělo k rychlému odjezdu.*“¹³⁷

V té době se přímo ve Vyskři ubytoval příslušník gestapa Alois Schmalstieg s konfidentem Perničkou. Vyslal je tam Hans Siebert z pražského gestapa s úkolem vypátrat Vladimíra Krajínu. Siebertovi se při brutálním výsledku podařilo od Rudolfa Mareše získat informaci o místě Krajínova úkrytu.¹³⁸ Zmínění pracovníci gestapa se snažili budit dojem turistů a při vycházkách kontrolovali dění v okolí Vyskře.¹³⁹ O jeden či dva dny později od návštěvy Marešové se jim podařilo při jedné z obchůzek po okolí narazit na Krajínu v doprovodu Josefa Koldy a jeho syna, kterého zrovna odváděl na vlak do Turnova, kde se chystal vykonat přijíací zkoušky na gymnázium.¹⁴⁰ Schmalstieg o tom podal v po válce svědectví: „*Při jedné cestě, když jsme šli na nádraží do Sedmihorek z Vyskře po silnici, uviděli jsme náhle na okraji lesa asi 100 kroků od nás 2 muže, na jednoho z nich hodil se popis Dr. Krajiny. Jenže onen muž měl vousy a Dr. Krajina byl nám vyobrazen jako hladce oholený. Aniž bychom věnovali věci více pozornost, šli jsme dále na nádraží*

¹³⁴ PADEVĚT, Jiří: Průvodce protektorátní Prahou, s. 514.

¹³⁵ GLOS, Pavel: Na bratrské faře (1938-1945), s. 133,

¹³⁶ ŠIMSOVÁ, Milena: V šat bílý oděný, s. 121.

¹³⁷ KRAJINA, Vladimír: Vysoká hra. Vzpomínky, s. 95.

¹³⁸ ŠOLC, Jiří: Smrt přála statečným, s. 55.

¹³⁹ ABS, fond KR/MV (Svazky kontrarozvědného rozpracování), arch. č. KR-964064 MV, s. 103. (Protokol sepsaný s Aloisem Schmalstiegem 26. 1. 1947 ve věznici krajského soudu v Praze na Pankráci.)

¹⁴⁰ Ve svých pamětech Krajina uvádí, že se jednalo o čtvrtek 23. 7. 1942. Ve výpovědi z 28. 3. 1947 uvedl datum 22. 7. 1942.

*do Sedmihorek. Když jsme přišli na nádraží, přišel tam i jeden z 2 mužů, kterého jsme před tím viděli v lese. Proto jsme se na zastávce někoho otázali, co tj. za člověka a tento řekl, že to jest rolník Kolda z Drahoňovic.*¹⁴¹

Oba podezřelé výletníky zaregistroval i Krajina. Rychle se vrátil přes les zpět ke Koldům. Tam vzal již sbalené věci a s Františkem Malým, který se u Koldů také ukrýval, odešli do jeskyně nedaleko hradu Valdštejn, kde je paní Šourková zásobila potravinami.¹⁴² Kolda byl úředníky gestapa sledován do Turnova. Ti po cestě stihli telefonicky přivolat posilu z turnovské četnické stanice. Přivolaný četník strážmistr Miloslav Hyka byl Schmalstiegem vyzván, aby je i s Josefem Koldou starším doprovodil na místní četnickou stanici za účelem přezkoumání Koldovy totožnosti. Zde byl podroben zhruba hodinu trvajícím výslechu.¹⁴³ Jako důkaz o své nevině vyzval oba gestapáky, aby se přestěhovali z vyskeřského hostince přímo k němu do domu, kde vydrželi zhruba 14 dní.¹⁴⁴

5.2 Cesty Pavla Glose do Kacanov

Vladimíra Krajinu dalšího dne Jan Šourek převedl k penzionovanému padesáti čtyřletému profesorovi z Kacanov č. 23, Karlu Weissovi, který bydlel ve vile Josefa Čejky, majitele továrny na jízdní kola v Turnově.¹⁴⁵ Jelikož Weiss vedl v Kacanovech kartotéku přihlášek v obci, zaregistroval Krajinu pod jménem Čermák jako svého švagra, mohl se tedy poměrně volně pohybovat. Krajina věděl, že situace začala být kritická. Stopy gestapa se k němu přibližovaly stále blíže. Nechtěl tedy, aby nikdo další o místě jeho pobytu věděl, včetně faráře Glose, jak uvedl po válce ve své výpovědi: „Šourkům jsem znovu kladl na srdce, že nesmím být ve svém novém útulku nikomu prozrazen, zvláště svým nejužším spolupracovníkům a zvláště jsem ho žádal o to, že nesmí ničeho říci o mě Glosům.

¹⁴¹ ABS, fond KR/MV (Svazky kontrarozvědného rozpracování), arch. č. KR-964064 MV, s. 103. (Protokol sepsaný s Aloisem Schmalstiegem 26. 1. 1947 ve věznici krajského soudu v Praze na Pankráci.)

¹⁴² KRAJINA, Vladimír: Vysoká hra. Vzpomínky, s. 97.

¹⁴³ ABS, fond KR/MV (Svazky kontrarozvědného rozpracování), arch. č. KR-964064 MV, s. 115. (Protokol sepsaný s Miloslavem Hykou 7. 1. 1947 ve věznici krajského soudu v Mladé Boleslavi)

¹⁴⁴ ABS, fond KR/MV (Svazky kontrarozvědného rozpracování), arch. č. KR-964064 MV, s. 103. (Protokol sepsaný s Aloisem Schmalstiegem 26. 1. 1947 ve věznici krajského soudu v Praze na Pankráci.)

¹⁴⁵ ŠOLC, Jiří: Smrt přála statečným, s. 55.

*Domníval jsem se totiž, že je-li správná moje domněnka, že jsem byl prozrazen Rudolfem Marešem, že pak nutně musela být také řeč o faráři Glosovi, který Rudolfu Marešovi prozradil, že se skrývám na Vyskři. A kromě toho jsem měl stále na mysli to, že mě byly hlášeny domněnky, že farář Glos je gestapem sledován.*¹⁴⁶

Avšak naneštěstí Krajínovo naléhání vyslyšeno nebylo. Informace o místě jeho pobytu se mezi jeho spolupracovníky znovu roznesla. I farář Glos se to dozvěděl. Na vesnici lze těžko něco udržet v tajnosti, zvláště když měli lidé ke Glosovi jakožto faráři značnou důvěru a byli zvyklí se mu s ledačím svěřit. Glos v pamětech uvedl, že se o těchto věcech dozvěděl velmi rychle. Sám Karel Weiss ho přišel o změnách, jež se udály, informovat.¹⁴⁷ Krajina ve své výpovědi uvedl, že Jana Šourka doslova uprosila Glosova žena Františka, aby jí místo Krajínova úkrytu prozradil.¹⁴⁸

Po všem, co se už do té doby událo, muselo být všem jasné, jak silného mají v gestapu protivníka. Právě Vladimír Krajina byl v odboji už od jeho samotného počátku, už před vznikem protektorátu byl zapojen v rámci organizace Politického ústředí svým přítelem Jaroslavem Drábkem.¹⁴⁹ Postupně se vypracoval až do samotného čela odboje. V létě 1942 byl gestapem vůbec nejhledanější odbojář na protektorátním území. Vydržel v odboji tak dlouho především díky tomu, že od začátku velice přísně dbal na pravidla konspirace a snažil se zbytečně neriskovat. Také mu v tom napomohla jeho vrozená nedůvěra k cizím lidem a obava z potencionálních zrádců.¹⁵⁰ Dalo by se říci, že kromě racionálního uvažování, schopnosti odhadu chování jednotlivých osob a chodu událostí, měl Krajiny i jakýsi instinkt, díky němuž byl také schopen velice dobře improvizovat. O tom svědčí jeho změny úkrytů i to, jakým způsobem se byl schopen vyhnout zatčení, i když příslušníci nacistického bezpečnostního aparátu byli už v bytě, ve kterém se v tu dobu zrovna ukrýval.

¹⁴⁶ ABS, fond KR/MV (Svazky kontrarozvědného rozpracování), arch. č. KR-964064 MV, s. 97. (Protokol sepsaný s Vladimírem Krajínou 28. 3. 1947)

¹⁴⁷ GLOS, Pavel: Na bratrské faře (1938-1945), s. 135.

¹⁴⁸ ABS, fond KR/MV (Svazky kontrarozvědného rozpracování), arch. č. KR-964064 MV, s. 97. (Protokol sepsaný s Vladimírem Krajínou 28. 3. 1947)

¹⁴⁹ ŠOLC, Jiří: Smrt přála statečným, s. 21.

¹⁵⁰ KRAJINA, Vladimír: Vysoká hra. Vzpomínky, s. 97.

V porovnání s ním se dá označit Glosovo jednání, přestože měl z odboje také bohaté zkušenosti, jako značně riskantní a netaktické. Zejména na pozadí toho, že radiotelegrafické spojení bylo přerušeno. Krajina v této době tedy nemohl fungovat jako šifrant radiodepeší, jeho hlavním cílem bylo tedy přečkat v ústraní kritické období, kdy stejně nemohl chodit věci přímo ovlivňovat. Ke všemu Glos sám v této době vytušil zájem gestapa o svoji osobu, což potvrdil i po válce ve své výpovědi: „Po zatčení Rudolfa Mareše vedla stopa na Turnov a já jsem dobře věděl, že jsem už delší dobu sledován. Okresní úřad si vyžádal fotografii mé ženy i mou. Členové gestapa usadili se v dívčí škole naproti faře, a sledovali osoby k nám přicházející.“¹⁵¹

Své neuvážené jednání sám Glos ve svých pamětech přímo popisuje: „A zase byla středa. Odpoledne přijela sestra Drašnerová. Přinesla pro Jeníčka (Krajinu) čisté prádlo, různé potraviny a peníze, které měl u nich uloženy. S profesorem Weissem bylo domluveme, že jejich schůzka s Jeníčkem se uskuteční někde poblíž Kacanov. K večeru, když se už lidé scházeli do modlitebny k biblické hodině, zpozoroval bratr Beran, že u školy naproti modlitebně sedí na kameně nějakí podezřelí trampové, kteří se chovali nezvykle, nápadně. [...] Ráno šel Pavel (Glos) se sestrou Drašnerovou do Kacanov. Zavedl ji kousek do lesa na pěšinu k Vyskři a zaskočil k Weissům pro Jeníčka.“¹⁵² Naštěstí nebyl tehdy sledován. Glosovy obavy mu následně potvrdili školník a učitelka Arnoldová. Upozornění se mu dostalo i z četnické stanice.¹⁵³ Na návštěvy Vilemíny Drašnerové vzpomínala po válce ve své výpovědi i Marie Šourková: „V létě 1942 dostavila se k nám na Konice neznámá dáma, blondýna ve věku 40 – 50 roků a řekla, že přichází na návštěvu k Jeníčkovi. K nám prý ji posílá pan farář Glos. Protože Jeníček u nás nebydlel, zavedl ji můj manžel k vrchu Kozlovu u Kacanov, odkud jí z lesa ukázal vilu pana továrníka Čejky v Kacanovech, ve které bydlel pan profesor Weiss, u kterého se skrýval. Celkem přišla k nám tato dáma třikrát, pokaždé přišla navštívit Jeníčka, ale

¹⁵¹ ABS, fond KR/MV (Svazky kontrarozvědného rozpracování), arch. č. KR-964064 MV, s. 84. (Popis zapojení do odboje Pavla Glose)

¹⁵² GLOS, Pavel: Na bratrské faře (1938-1945), s. 136.

¹⁵³ Tamtéž, 138.

*nikdy se s ním u nás nesešla.*¹⁵⁴ Drašnerové znalost Krajínova místa pobytu bohužel později výrazně napomohla k tragickému zásahu gestapa.

Krajínu kolem 10. srpna navštívila i sama Františka Glosová. I nad touto návštěvou projevil Krajín znepokojení: „*Prý se mnou musí mluvit stůj co stůj. To všechno odporovalo mým instrukcím. Výslovně jsem se nechtěl dostat s Glosovými do styku. Hrozilo, že by trýznivé výsledky mohly navést gestapo rovnou na mne. Záhy na to, ač jsem paní farářové výslovně řekl, že její návštěva musí být poslední, dorazil na kole Pavel Glos a po něm ještě jednou v doprovodu Šourkové a Glosové dokonce paní Drašnerová.*“¹⁵⁵ Až by se mohlo zdát, že zájem žen spíše budila Krajínova charismatická osobnost.

V těchto kritických letních měsících bylo příhodné, že Pavel Glos byl nucen opustit domov a vydat se na visitační cesty po bratrských farách¹⁵⁶ Na většině těchto míst mohl také prodiskutovat odbojovou situaci v protektorátu. Navštívil takto fary v Potštejně, Ústí nad Orlicí, Holešov na Moravě, kde vykonal také výlet do Beskyd, jediných hor, které zůstaly součástí protektorátu. Po jeho návratu na domácí faru se zdálo, že situace se uklidnila, vykonal cestu zmíněnou Krajínou do Kacanov na jeho bicyklu. Ve svých pamětech píše: „*Všem se zdá, že přímé nebezpečí už pominulo. Přece snad Turnovsko bude uchráněno. I Koldu už nechali na pokoji.*“¹⁵⁷ Bohužel se jednalo o pověstný klid před bouří. Dne 9. srpna ještě vykonal cestu do obce Dobřív u Rokycan, kde v té době postrádali kazatele. Při zpáteční cestě se zastavil na pražské faře v Hálkově ulici. Zastihla ho zde špatná zpráva, potštejnský farář Karel Reichel byl zatčen.¹⁵⁸

¹⁵⁴ ABS, fond KR/MV (Svazky kontrarozvědného rozpracování), arch. č. KR-964064 MV, s. 112. Protokol sepsaný s Marií Šourkovou na četnické stanici ve Vyskři 12. 5. 1945)

¹⁵⁵ KRAJINA, Vladimír: Vysoká hra. Vzpomínky, s. 98.

¹⁵⁶ GLOS, Pavel: Na bratrské faře (1938-1945), s. 138.

¹⁵⁷ Tamtéž, s. 141.

¹⁵⁸ Tamtéž, s. 142.

5.3 Zatčení Pavla Glose

Glos měl obavy, zda gestapo nechtělo zasáhnout i na turnovské faře. Telefonicky se podařilo kontaktovat Dušana Franců, který jel zkontrolovat situaci v Turnově. Pavel Glos mezitím přečkal noc u Drašnerových.¹⁵⁹ V této době si také gestapo od okresního úřadu v Turnově vyžádalo fotografie Pavla a Františky Glosových, o čemž byl Glos informován od svého známého, který na úřadu pracoval. Po návratu do Turnova přinesla další špatnou zprávu Glosova sestra Marie. Zatýkáním bylo rovněž postiženo odbojové hnutí v Nové Pace, které se soustřeďovalo kolem místní fary Jednoty bratrské. Josefu Zemánkovi se podařilo zatčení uniknout. Glos přes svoji sestru Marii zajistil Zemánkovi úkryt v Bělé pod Bezdězem u řídicího učitele Lamače, který byl vybudován na půdě pod podlahou v místní škole.¹⁶⁰

Rodina Drašnerova byla také gestapem sledována. Ještě před zatčením Rudolfa Mareše je na gestapu udal jejich soused a člen Vlajky Hasman.¹⁶¹ Při dalších výsleších si gestapo postupně dokreslovalo situaci. Rovněž monitorovalo cesty členů Drašnerovy rodiny do Turnova. Dne 19. srpna při poslední návštěvě Vladimíra Krajiny sledoval Drašnerovou až k turnovské faře Jednoty bratrské člen gestapa Jaroslav Nachtman.¹⁶² Po návratu do Prahy ji kolem 16. hodiny gestapo zatkl a dopravilo k výslechu na Pankrác.¹⁶³ O den později byl zatčen i její manžel a jejich syn František. Před polednem se zatýkácí komando gestapa dostavilo na Glosovu faru v Turnově. Přepadové komando vedl komisař Hans Otto Gall, ale velení přenechal Hansu Siebertovi, jež měl případ na starosti. Početnou skupinu dále doplňovali Jaroslav Nachtman, Alois Schmalstieg, Willi Wollner, Otto Gruler, Erich Pfitsch, Wenzel Richter a konfident Pernička.¹⁶⁴ Z množství příslušníků je patrné, že gestapo rozhodně nehodlalo nic podcenit. Pavla Glose ovšem doma nezastihli. Ráno odjel do Poděbrad, kde měl u faráře Václava Vančury schůzku s Miroslavem Plecháčem a farářem z Holešova Karlem Vladislavem Pavlincem.¹⁶⁵ Glos se s Plecháčem domluvil, že v případě jeho zatčení Plecháč povede do další

¹⁵⁹ GLOS, Pavel: Na bratrské faře (1938-1945), s. 143.

¹⁶⁰ Tamtéž, s. 144.

¹⁶¹ ŠIMSOVÁ, Milena: V šat bílý odění, s. 174.

¹⁶² ABS, fond KR/MV (Svazky kontrarozvědného rozpracování), arch. č. KR-964064 MV, s. 105.

Protokol sepsaný v Wilhelmem Wollnerem ve věznici na Pankráci 23. 1. 1947)

¹⁶³ ŠMEJKAL, Pavel: Protektorátem po stopách parašutistů, s. 416.

¹⁶⁴ ŠOLC, Jiří: Smrt přála statečným, s. 56.

¹⁶⁵ GLOS, Pavel: Na bratrské faře (1938-1945), s. 148.

konference Úzkou radu Jednoty bratrské. Setkali se také Ludmilou Marešovou, která se v tu dobu v Poděbradech ukrývala.¹⁶⁶

Mezitím členové gestapa nasedli do aut a vydali se na cestu do Poděbrad. Než však dorazili na místo a podařilo se jim najít faru Jednoty bratrské, seděl už Glos ve vlaku zpět do Turnova. Řidič proto od Sieberta obdržel rozkaz: „*Za každou cenu dorazit do Turnova dříve než vlak.*“¹⁶⁷ Když Pavel Glos po půlnoci dorazil ke dveřím turnovské fary, byl zatčen.¹⁶⁸ Část členů gestapa ho odvezla na jičínskou úřadovnu k výslechu, druhá polovina zůstala v Turnově.¹⁶⁹

V Jičíně nejprve proběhla konfrontace Glose s Jaroslavem Valentou. Glos k tomuto nečekanému setkání v pamětech poznamenal: „*Pravá ruka přítele je v deskách, v bílém obvazu, ale přesto obě ruce jsou spojeny okovy... To není jen hrozný sen, ale těžká, bolestná zkušenost.*“¹⁷⁰ Samotný průběh výslechu po válce Glos popsal na Státní bezpečnosti: „*V Jičíně jsem byl vzat do zvláštní místnosti, kde jsem byl hned konfrontován s Dr. Valentou. Tento mi při konfrontaci řekl, že abych nic nezapíral, že oni již stejně všechno vědí, protože již vše vyžradila zatčená Drašnerová. Já jsem před Valentou zapíral, že neznám žádného Krajínu ani Jeníčka. Také jsem byl dotazován na Dr. Mareše. I toto jsem popřel. Pak byl Valenta odveden a já počal býti týrán a to tak, že gestapák Willi (nejspíše Wollner) vzal provaz, kterým mě tloukl všude. V místnosti, kde jsem byl vyslýchán, bylo přítomno asi pět členů gestapa a mezi nimi i Richter. [...] Výslech trval asi tři hodiny, pak mi byla předložena fotografie Dr. Krajiny a já tvrdil, že to jest Dočekal. Po tomto trýznění jsem přiznal, že jsem Dočekalovi obstaral byt a to u profesora Weisse v Kacanovech. Oni na to chtěli, abych je tam zavedl, což jsem odmítl s námitkou, že přesně nevím, kde to je. Na to jsem byl znovu trýzněn a odveden do vazby.*“¹⁷¹

¹⁶⁶ ŠOLC, Jiří: Smrt přála statečným, s. 56.

¹⁶⁷ ABS, fond KR/MV (Svazky kontrarozvědného rozpracování), arch. č. KR-964064 MV, s. 104. (Protokol sepsaný s Aloisem Schmalstiegem 26. 1. 1947 ve věznici krajského soudu v Praze na Pankráci.)

¹⁶⁸ GLOS, Pavel: Na bratrské faře (1938-1945), s. 149.

¹⁶⁹ ABS, fond KR/MV (Svazky kontrarozvědného rozpracování), arch. č. KR-964064 MV, s. 104. (Protokol sepsaný s Aloisem Schmalstiegem 26. 1. 1947 ve věznici krajského soudu v Praze na Pankráci.)

¹⁷⁰ GLOS, Pavel: Na bratrské faře (1938-1945), s. 150.

¹⁷¹ ABS, fond KR/MV (Svazky kontrarozvědného rozpracování), arch. č. KR-964064 MV, s. 127. (Protokol sepsaný s Pavlem Glosem 24. 3. 1947 na oblastní úřadovně státní bezpečnosti v Mladé Boleslavi.)

Vilemína Drašnerová začala vypovídat až po té, co jí Jaroslav Nachtman při výslechu pohrozil zastřelením jejího syna Františka.¹⁷²

5.4 Zatýkání v Kacanovech

Po ukončení výslechu odebrali se příslušníci gestapa z Jičína i ti, kteří zůstali v Turnově, směrem do Kacanov. Z četnické stanice v Turnově přibrali sebou také četníka Miloslava Hyku. Před pátou hodinou ranní se u Kacanov shromáždilo celkem pět vozidel gestapa.¹⁷³ Jejich cíl byl jasný, zatknout Vladimíra Krajinu. Samotný zásah dopadl tragicky. Byl zastřelen domovník Oldřich Studnička, který ani nestihl vstát z postele. Doplatil na jistou fyzickou podobnost s Krajinou. Profesor Karel Weiss a továrník Josef Čejka byli zatčeni. Ovšem hlavního cíle se gestapu dosáhnout nepodařilo. Vladimíru Krajinovi se během nastalého zmatku podařilo z domu uniknout zadním vchodem. O týden později po zatýkání v Kacanovech byli také zatčeni Josef Kolda a Jan Šourek. Krajina během svého pozdějšího věznění zjistil, že jedním z důvodů selhání gestapa při tomto zásahu byla podnapilost jeho příslušníků, za což nejspíše byli někteří i potrestáni.¹⁷⁴

Po zdařilém úniku z Kacanov dorazil kolem jedné hodiny odpoledne Krajina do Louček k řídícímu učiteli Hořákovi. František Hořák byl činný v odbojových organizacích PÚ, ON i PVVZ a jak píše sám Krajina, šel na toto místo najisto.¹⁷⁵ Pavel Glos mu předal tuto adresu při jedné z jeho návštěv v Kacanovech.¹⁷⁶ Krajinův příchod popsala Hořáková žena Antonie takto: „*Přišel k nám do našeho bytu v Loučkách neznámý mi muž, který byl značně rozrušen a prohlásil mi v nepřítomnosti mého manžela, že byl k nám poslán československým farářem Glosem z Turnova. Při tom se mi svěřil, že se skrývá na útěku před gestapem a žádal mě, zda by se nemohl u nás na nějakou dobu uschovat.*“¹⁷⁷ Glosovo vědomí o tomto úkrytu bylo ovšem zároveň důvodem, proč se druhého dne nechal přemístit

¹⁷² ŠMEJKAL, Pavel: Protektorátem po stopách parašutistů, s. 416.

¹⁷³ ABS, fond KR/MV (Svazky kontrarozvědného rozpracování), arch. č. KR-964064 MV, s. 116. (Protokol sepsaný s Miloslavem Hykou 7. 1. 1947 ve věznici krajského soudu v Mladé Boleslavi)

¹⁷⁴ ABS, fond KR/MV (Svazky kontrarozvědného rozpracování), arch. č. KR-964064 MV, s. 99. (Protokol sepsaný s Vladimírem Krajinou 28. 3. 1947)

¹⁷⁵ KRAJINA, Vladimír: Vysoká hra. Vzpomínky, s. 100.

¹⁷⁶ GLOS, Pavel: Na bratrské faře (1938-1945), s. 136.

¹⁷⁷ ABS, 325-104-3/62 (Protokol sepsaný s Antonií Hořákovou 29. 11. 1947 v Loučkách)

do Železného Brodu k elektromechanikovi Josefu Matěchovi.¹⁷⁸ Je zajímavé, že ve svých pamětech zásah gestapa Krajina staví před Glosovo zatčení: „*Po mém zdařilém úniku soustřeďovalo gestapo svůj zájem na turnovského evangelického faráře Pavla Glose. On jediný – podle Němců – mohl pomoci ke Krajinovu dopadení. Hledali ho ihned po svém kacanovském debaklu. Pavel Glos byl však na církevních vizitacích, takže se ho dočkali až teprve po půlnoci. V ocelových poutech ho přivezli do Jičína k výslechům, kde už před tím bezvýsledně týrali Karla Weisse. Pavel Glos mě však za žádnou cenu prozradit nemínil a tomuto svému předsevzetí opravdu dostál.*“¹⁷⁹

5.5 Výslechy Pavla Glose

Odpoledne po kacanovském zásahu byl Pavel Glos společně s Karlem Weissem převezen na výslechy do Prahy. Karel Weiss byl velice zbitý. Úředníci gestapa si na něm vybili zlost ze svého neúspěchu. Glos přečkal noc ve věznici na Pankráci a druhý den byl převezen k výslechu do Petschkova paláce.¹⁸⁰ Zde se v místnosti určené k čekání zatčených na výslech neboli v tzv. „biografu“ naposledy shledal s Jaroslavem Valentou.¹⁸¹ Při výslechu, který vedl Hans Siebert, byl dotazován na své spolupracovníky. Byl Siebertem především tázan, zde je možné, že ho bude chtít Krajina kontaktovat. Na což Glos přisvědčil, že mají za týden v pátek v lese u Kacanov schůzku.¹⁸² Kromě toho na poválečném výslechu také uvedl: „*Při výslechu jsem byl také dotazován na rolníka Koldu, zde jest mi známo, že u něho byl také skrýván Dr. Krajina. Já odvětil, že Koldu neznám, neb tohoto jsem skutečně před tím neznal. Při dotazu na Šourka jsem tvrdil, že jsem k němu chodíval jako*

¹⁷⁸ ABS, fond KR/MV (Svazky kontrarozvědného rozpracování), arch. č. KR-964064 MV, s. 98. (Protokol sepsaný s Vladimírem Krajinou 28. 3. 1947)

¹⁷⁹ KRAJINA, Vladimír: Vysoká hra. Vzpomínky, s. 100.

¹⁸⁰ ABS, fond KR/MV (Svazky kontrarozvědného rozpracování), arch. č. KR-964064 MV, s. 128. (Protokol sepsaný s Pavlem Glosem 24. 3. 1947 na oblastní úřadovně státní bezpečnosti v Mladé Boleslavi.)

¹⁸¹ GLOS, Pavel: Na bratrské faře (1938-1945), s. 160.

¹⁸² ABS, fond KR/MV (Svazky kontrarozvědného rozpracování), arch. č. KR-964064 MV, s. 128. (Protokol sepsaný s Pavlem Glosem 24. 3. 1947 na oblastní úřadovně státní bezpečnosti v Mladé Boleslavi.)

včelař a že jsem se ho tázal, zda by nemohl vzít na byt letního hosta Dočekala. Při tom jsem však tvrdil, že pro něj nebylo u Šourků místo.“¹⁸³

Na základě Glosovy informace o údajné schůzce, kterou má smluvenu s Krajinou na 28. srpna v lese u Kacanov, byl převezen zpět do Jičína a propuštěn. Glos tvrdí, že šlo jen o úhybný manévř vykonaný za účelem získání času. Mohl se tak alespoň na několik dnů vrátit domů a rozloučit s blízkými. Toto vysvětlení se jeví velice pravděpodobně. Jednak Krajina riskoval jakékoliv schůzky velice nerad, přesto, i kdyby snad taková schůzka domluvena byla, je velice nepravděpodobné, že by na ni Krajina vzhledem k okolnostem dorazil. Navíc Glos předpokládal, že se vydá na adresu Františka Hořáka z Louček, kterou mu sám dodal. Tuto okolnost gestapu samozřejmě neprozradil. Stihl také navštívit Šourkovi v Konicích a informovat je o průběhu výslechu, který v Praze absolvoval, aby se jejich výpovědi případně shodovaly.¹⁸⁴

Ve čtvrtek 27. srpna se nejprve Glos sešel v jičínském Hotelu Hamburk s příslušníky gestapa Siebertem, Wollnerem a ještě jedním, jehož jméno neznal. Na této schůzce měl podat nově zjištěné informace o Krajinovi či jiných účastnících odboje. Žádnou takovou informaci, dle svého poválečného prohlášení, nepředal.¹⁸⁵ Druhý den se vydal do lesa ke Kacanovům na místo, kde dříve probíhaly schůzky s Krajinou a Drašnerovou. Toho dne se tam ovšem kromě Glose nikdo jiný neobjevil. Všiml si, že okolí je obklíčeno úředníky gestapa.¹⁸⁶ I cestou ho na silnici minul četník na motorce.¹⁸⁷ Po půlhodině bezvýsledného čekání se dle pokynů gestapa vydal po pěšině k domu rolníka Šourka, kterého se měl zeptat, zda neví, kde by se Krajina mohl nacházet. O tom Šourek ovšem neměl, na rozdíl od Glose, naprosto žádné informace. Po té se vrátil zpět do Turnova. Na faře se rozloučil se ženou. Vzal si na cestu speciálně upravenou košili, ve které měl zašité jehly, nitě a tuhy na psaní motáků.¹⁸⁸ Odebral se do parku na první lavičku, kde měl vyčkat

¹⁸³ Tamtéž.

¹⁸⁴ ABS, fond KR/MV (Svazky kontrarozvědného rozpracování), arch. č. KR-964064 MV, s. 113. Protokol sepsaný s Marií Šourkovou na četnické stanici ve Vyskři 12. 5. 1945)

¹⁸⁵ ABS, fond KR/MV (Svazky kontrarozvědného rozpracování), arch. č. KR-964064 MV, s. 128. (Protokol sepsaný s Pavlem Glosem 24. 3. 1947 na oblastní úřadovně státní bezpečnosti v Mladé Boleslavi.)

¹⁸⁶ Tamtéž.

¹⁸⁷ GLOS, Pavel: Na bratrské faře (1938-1945), s. 169.

¹⁸⁸ Tamtéž, s. 170.

okolo jedné hodiny příchodu úředníků gestapa. Ti se skutečně po chvíli dostavili. Nasadili Glosovi pouta a odvezli ho na četnickou stanici. O událostech, jež se na četnické stanici toho dne odehrály, podal svědectví strážmistr Hyka: „*Jak Kolda, tak Šourek byli ve zvláštní místnosti na stanici, kam jsme nesměli. Já sám jsem tam asi dvakrát vešel a viděl jsem tam státí Koldu v rohu u zdi a Šourka na druhé straně k oknu. Mezi tím přijeli na stanici autem dva nebo tři gestapáci z Prahy, kteří se výslechu rovněž zúčastnili. Při tom jsem já také chvílemi poslouchal za dveřmi a slyšel jsem zřetelně, jak jsou vyslýchání týráni. Po příchodu pražských gestapáků, odebral se velitel této skupiny Siebert pro faráře Glose, kterého také skutečně na stanici přivedl. Výslech všech třech na stanici trval asi do 21.30 hod., když potom gestapáci vyvedli z místnosti, kde vyslýchali, Šourka s Koldou spoutané, kdežto Glos vyšel volně. Kolda i Šourek byli dáni do vazby v Turnově a Glos byl propuštěn na svobodu. Kolda se pokusil ve věznici v Turnově spáchat v noci sebevraždu oběšením.*“¹⁸⁹

V poválečném protokolu popsal průběh výslechu i Pavel Glos. V něm uvedl, že po příchodu na četnickou stanici byl veden na výslech do kanceláře, odkud zrovna vyváděli Josefa Koldu. Při výslechu, který vedl Hans Siebert, byl poté Glos tázán, zda Josefa Koldu zná, na což Glos nonverbálně odpověděl pokrčením ramen. Následovala přímá konfrontace s Janem Šourkem a po té i výslech samotného Glose, jehož cílem bylo zjištění místa Krajínova tehdejšího úkrytu. Glosovi bylo vyhrožováno: „*Po tomto mi bylo Siebertem řečeno, že přivedou všechny čtyři moje děti a tyto zastřelí a pak že teprve řeknu pravdu, kde Dr. Krajina je. Na to jsem odpověděl: „Děj se vůle boží. Když nic nevím, nemohu nic říct.“ Na to mi bylo dále Siebertem řečeno, že moje činnost je dostatečně prokázána a že budu v pondělí zastřelen v Praze. Na to jsem byl vyveden na chodbu a převeden do místnosti, kde byl vrch. strážm. Bican. Tomu jsem řekl, co mě čeká, neb jsem tam byl ponechán pouze s ním. Toho jsem ještě požádal, aby vyřídil poslední pozdrav moji manželce*

¹⁸⁹ ABS, fond KR/MV (Svazky kontrarozvědného rozpracování), arch. č. KR-964064 MV, s. 116.
(Protokol sepsaný s Miloslavem Hykou 7. 1. 1947 ve věznici krajského soudu v Mladé Boleslavi)

a dětem. Bican mi na to řekl, že snad to není tak zlé. Pak jsem byl vyveden znovu na chodbu, byla mi sejmuta pouta a byl jsem poslán domů.“¹⁹⁰

Pavel Glos byl propuštěn, musel se ovšem pravidelně každý týden dostavit do Prahy na gestapo, kde byl znovu vyslýchán ohledně dění na Turnovsku. Těžištěm výslechů byl však Krajina. Ve výpovědi uvedl: „*Při tom jsem byl zase dotazován, zda vím, kde jest Krajina. Na to jsem řekl přímo Siebertovi, že pravděpodobně lidé, kteří jsou s Krajinou ve spojení po mém zatčení, nemají ke mně důvěru a že nic nevím.*“¹⁹¹ Takto se Glos dostavil do Petzskova paláce v pátek či sobotu ještě přibližně třikrát. Při poslední této návštěvě byl Glos poslán do místnosti číslo 323, kde měl kancelář Fritz Kieseewetter, vedoucí oddělení pro náboženské a církevní záležitosti.¹⁹² Ten mu sdělil, že má příležitostně, když navštíví Prahu, podávat zprávy o chování duchovních. Podle Glosovy výpovědi mu však žádnou takovou zprávu nedodal a navštívil ho pouze jednou, když se přišel dotázat na důvod zatčení Karla Reichela z Potštejna. Více ho Glos přibližně dvakrát spatřil na povinných schůzích reprezentantů církve.¹⁹³

5.6 Pavel Glos před Mimořádným lidovým soudem

Úlohu Pavla Glose a jeho případný podíl viny na tragických událostech, které se v srpnu 1942 odehrály na území Českého ráje, zkoumal po válce Mimořádný lidový soud v Mladé Boleslavi. Glos byl obžalován ze dvou bodů. Zaprvé, že v době zvýšeného ohrožení republiky v Jičíně a jinde poskytl gestapu informace o pobytu hledaného Vladimíra Krajiny. A že později vešel ve styk s gestapem, aby podával další blíže nezjištěné informace, a tak podporoval nacistické hnutí. Zadruhé, že

¹⁹⁰ ABS, fond KR/MV (Svazky kontrarozvědného rozpracování), arch. č. KR-964064 MV, s. 129. (Protokol sepsaný s Pavlem Glosem 24. 3. 1947 na oblastní úřadovně státní bezpečnosti v Mladé Boleslavi.)

¹⁹⁰ Tamtéž.

¹⁹¹ Tamtéž.

¹⁹² GLOS, Pavel: Na bratrské faře (1938-1945), s. 177.

¹⁹³ ABS, fond KR/MV (Svazky kontrarozvědného rozpracování), arch. č. KR-964064 MV, s. 129. (Protokol sepsaný s Pavlem Glosem 24. 3. 1947 na oblastní úřadovně státní bezpečnosti v Mladé Boleslavi.)

prozrazením pobytu Vladimíra Krajiny v Kacanovech zavinil sám nebo v součinnosti s jinými ztrátu svobody Karla Weisse a Josefa Čejky.¹⁹⁴

Z toho, co víme o fungování gestapa i prostým porovnáním s osudy ostatních Glosových spolupracovníků, kteří byli gestapem rovněž zatčeni, může působit podezřelým dojmem, že Pavel Gros byl na rozdíl od ostatních propuštěn a nebyl prakticky vězněn. Okolnost je to zajímavá, ale nemusí nutně znamenat Glosovo selhání. Z toho, co je známo, se dá dokonce s určitostí říci, že Pavel Gros nikoho nezradil. Ke stejnému výsledku dospěl rovněž soud, který ho 7. října 1948 zprostil obžaloby. Tento rozsudek také podložil přibližně čtyřstránkovým zdůvodněním, opřeným o výpovědi svědků, které se prakticky shoduje s tím, co zde bylo dosud o Pavlu Glosovi řečeno.

Pro zajímavost můžeme uvést několik příkladů z tohoto zdůvodnění vztahujících se ke klíčovým okamžikům případu. Například je zde uvedeno, že nebyla vyvrácena obhajoba obžalovaného vztahující se ke Glosově výslechu před zatýkáním gestapa v Kacanovech. Během své obhajoby Gros u soudu dne 17. února 1948 a také při hlavním přelíčení uvedl, že při zmíněném trýznění gestapem nevyzradil pobyt Dr. Krajiny u prof. Weisse v Kacanovech a připustil jen tolik, že snad v polovědomí něco po týrání říci mohl, avšak zda a co tehdy řekl, že neví, protože byl tehdy gestapem tak ztýrán, že ztratil vědomí, a neví proto přesně, co se tehdy dělo. Jinak jakoukoliv vinu na uvedených zločinech popřel. Zmínil, že odmítl gestapo dovést na místo Krajinoва pobytu ani jinak ho neprozradil a byl také proto gestapem hrubým způsobem ztýrán, při čemž utrpěl ztrátu pravého oka, na něž oslepl.¹⁹⁵ Glosovo tvrzení navíc podpořila výpověď turnovského četníka Miroslava Hyky, který uvedl, že už v půl jedné v noci, když dorazil na stanici, měli členové gestapa v jejich mapě zakroužkovanou obec Kacanovy, což bylo ještě před výslechem Glose na gestapu v Jičíně. Soud také přihlédl k výpovědi Vladimíra Krajiny, kde je uvedeno: „Z výpovědi tohoto svědka bylo dále zjištěno, že v roce 1944 mu byly dány členem gestapa Gallem k přečtení protokoly sepsané o výslechu obžalovaného a v tomto protokole svědek neviděl, že by obžalovaný gestapu vyzradil místo pobytu svědka v Kacanovech, ačkoliv toto místo bylo obžalovanému známo. Od zmíněného

¹⁹⁴ ABS, fond KR/MV (Svazky kontrarozvědného rozpracování), arch. č. KR-964064 MV, s. 68.
(Rozsudek Mimořádného lidového soudu v Mladé Boleslavi ze dne 7. 10. 1948)

¹⁹⁵ Tamtéž

*Galla se svědek také dověděl, že obžalovaný byl gestapem propuštěn za tím účelem, aby přivedl gestapo na stopu svědkovi, při tom však svědek potvrdil, že obžalovaný tak neučinil a k jeho zatčení došlo bez spojitosti s obžalovaným.*¹⁹⁶ Soud také uvedl variantu, jak by se k případu postavil v případě, že by si gestapo na Glosovi vynutilo místo Krajínova úkrytu mučením: *„I kdyby však bylo pravdivé, že obžalovaný při zmíněném výslechu u gestapa v Jičíně doznal, že Dočekalovi, správně Dr. Krajínovi, obstaral byt u prof. Weisse v Kacanovech, nemohlo by býti takové doznání přičítáno obžalovanému k vině, protože na něm bylo vynuceno surovým a dlouhým týráním a byl by v takovém případě dán případ beztrestnosti z důvodu neodolatelného donucení.*¹⁹⁷ Jakékoliv snahy o očernění Glosovy osobnosti byly tedy soudem jasně vyvráceny.

¹⁹⁶ Tamtéž

¹⁹⁷ Tamtéž, s. 72.

6 Operace Antimony

6.1 Okolnosti seskoku výsadku

Dne 24. října 1942 byla definitivně ukončena jedna fáze protinacistického odboje v protektorátu. V koncentračním táboře Mauthausen bylo během jednoho dne v čase od 8.30 do 17.42 hod. popraveno 262 Čechů, spolupracovníků a příbuzných parašutistů, jejichž činnost vyvrcholila atentátem na Reinharda Heydricha.¹⁹⁸ Mezi těmito popravenými byli i spolupracovníci Vladimíra Krajiny, kteří mu v období po atentátu pomáhali zajišťovat úkryty na území Českého ráje – Josef Kolda, Jan Šourek, Karel Weiss, Josef Čejka i manželé Drašnerovi se synem Františkem. Kulkou do týla byl toho dne spolu s ostatními zastřelen také jeden z nejvýznamnějších spolupracovníků Vladimíra Krajiny a Pavla Glose – Jaroslav Valenta.¹⁹⁹ Odboj v protektorátu byl prakticky paralyzován.

Ovšem přesně hodinu po skončení poprav vysvitla pro odbojové hnutí nová naděje.²⁰⁰ Z anglického letiště odstartoval letoun Halifax, řízený posádkou kapitána Anderleho, na jehož palubě se nacházeli tři parašutisté. V čase 23.07 hod. vyskákali z letadla a dopadli na zem nedaleko města Rozdávovice, tedy přibližně 30 kilometrů vzdušnou čarou od Nové Paky.²⁰¹ Jednalo se o příslušníky paradesantní skupiny Antimony ve složení nadporučík František Závorka, velitel výsadku, četař Stanislav Srazil, zástupce a šifrant, svobodník Lubomír Jasínek, radista. Hlavním úkolem bylo navázat kontakty se členy protektorátního odboje a obnovit přerušené radiotelegrafické spojení s Londýnem. Bohužel právě přerušené spojení bylo příčinou neznalosti londýnských představitelů o tragických změnách situace odboje po atentátu. Tudíž nemohli například tušit, jaký osud postihl členy výsadku Silver A, kterému měli poskytnout vysílačku a finanční prostředky na podporu jejich další činnosti. Nevěděli ani o smutném konci člena Obrany národa a slavné odbojové skupiny Tří králů Václava Morávka. Na druhou stranu neměli ani povědomí, že čelní představitel organizace ÚVOD Vladimír Krajina se nacházel v obci Veselá nedaleko Nové Paky.²⁰² Za těmito účely byla skupina vybavena třemi komplety

¹⁹⁸ ČVANČARA, Jaroslav: Mauthausen – Tábor ztracených dětí, Paměť a dějiny 2/2012, s. 104.

¹⁹⁹ ŠIMSOVÁ, Milena: V šat bílý odění, s. 133.

²⁰⁰ VÚA-VHA, fond 37, 37-309-4/53 (Let do Československa dne 24. 10. 1942)

²⁰¹ ŠOLC, Jiří: Bylo málo mužů, s. 72.

²⁰² KRAJINA, Vladimír: Vysoká hra. Vzpomínky, s. 101.

radiostanice Barbora a třemi sadami náhradních krystalů. Pro čelní představitele odboje sebou také vezla poselství od prezidenta Beneše a generála Ingra, která byla vytištěna na tenkém cigaretovém papíře a zabalena v oplatce, aby se v případě potřeby dala spolknout. Na žádném z nich nebylo sice jméno adresáta, ale předpokládalo se, že budou předána vedoucím představitelům organizací ÚVOD a ON.²⁰³ Výsadek byl také zajištěn finanční hotovostí v hodnotě 41 500 německých marek.²⁰⁴

Tvůrcem konspiračního plánu výsadku byl především důstojník na zpravodajském oddělení MNO v Londýně nadporučík Václav Knotek.²⁰⁵ Jakožto bývalý učitel ze Studence měl v okolí příbuzné, známé i bývalé odbojové spolupracovníky. Parašutisté měli k dispozici tři hlavní záchytné adresy. První adresa byla Františka Kulhánka z Nové Paky. Další dvě byly řidiče Adolfa Verner a majitele truhlářského závodu Jana Krůfy ze Studence.²⁰⁶ Po seskoku se členové skupiny Antimony odebrali na první záchytnou adresu skladníka konzumního družstva ve dvoře Nové hospody v Nové Pace Františka Kulhánka, což byl příbuzný Václava Knotka. Zde se prokázali také vzkazem a Knotkovým vyšíváním kapesníkem. Jejich věrohodnost byla také později potvrzena heslem hlášeným ve vysílání zahraničního rozhlasu.²⁰⁷

6.2 Pátrání gestapa

Bohužel již v krátké době po seskoku parašutistů se na tuto oblast zaměřilo gestapo a začalo do tohoto prostoru vysílat své konfidenty. Ještě před tím manévr Halifaxu nad Rozďalovicemi zaznamenala informační služba letectva Fluko (Flugwach kompanie) spadající pod velitelství protiletectvé obrany v Praze, která sídlila v podzemních prostorech v Dlouhé ulici v Praze. To dodávalo zprávy gestapu o pohybu osamocených nepřátelských letounů nad územím protektorátu, z jejichž trajektorie, výšky a rychlosti letu umělo odhadnout i jeho samotný účel.²⁰⁸ Pro tyto

²⁰³ TICHÝ, Antonín: *Nás živé nedostanou*, s. 63.

²⁰⁴ ŠOLC, Jiří: *Smrt přála statečným*, s. 49.

²⁰⁵ Na plánu se také podíleli Jaroslav Šustr, František Fryč a Emil Strankmüller.

²⁰⁶ ŠOLC, Jiří: *Smrt přála statečným*, s. 49.

²⁰⁷ TICHÝ, Antonín: *Nás živé nedostanou*, s. 85.

²⁰⁸ ŠOLC, Jiří: *Ďáblova past*, s. 49.

případy bylo také v druhé polovině roku 1942 zřízeno na gestapu nové oddělení, které se zabývalo čistě bojem proti parašutistům neboli tzv. protiparašutistický referát pod označením IV-2-b, jehož vedením byl pověřen kriminální komisař a SS – Hauptsturmführer Willi Leimer.²⁰⁹

Paravýsadku Antimony nepomohlo ani následné bombardování pardubického letiště, jež mělo zastřít hlavní cíl letu. Četař Srazil si ke všemu při dopadu na zem obnovil zranění kotníku a náčiní k zakopání padáku bylo v zásobnících jeho kolegů. Ukryl tedy padák a další vybavení v nedalekém kanálu propustě pod lesní cestou, což bylo velitelem Závorkou shledáno jako dostatečné provizorní řešení a upřednostnil rychlé opuštění doskokové plochy. Naneštěstí se druhého dne v neděli konal v tomto prostoru myslivecký hon na zajíce a bažanty. Lovečtí psi našli vybavení, které pod cestou ukryl Stanislav Srazil. Vše bylo předáno četnictvu a následně gestapu.²¹⁰ Navíc gestapo mělo k dispozici informace od zrádce Karla Čurdy, který seskočil do protektorátu s výsadkem Out Distance sedm měsíců před Antimony. Paraskupina Out Distance podle původního plánu, který se nakonec těsně před odletem změnil, měla být vysazena v prostoru Kopidlana, jež se nachází v těsné blízkosti Rozďalovic.²¹¹ Tudiž také Karel Čurda měl k dispozici od Václava Knotka informace o této oblasti včetně záchytných adres. On i jeho velitel nadporučík Adolf Opálka navázali také spojení se skupinou Silver A přes záchytnou adresu Jana Vojtíška z Lázní Bělohradu.²¹²

Po příchodu skupiny do Nové Paky k Františku Kulhánkovi začala okamžitě vznikat síť spolupracovníků a přechovávatelů. Kulhánek se obrátil na svého kolegu z konzumu Františka Moravce a místního činovníka Sokola Jaroslava Prajzlera. Jelikož Prajzler byl již za svoji činnost v odboji v rámci novopacké pobočky ON v období od 19. února 1940 do 31. července 1941 vězněn, nepovažoval za bezpečné přímo u sebe parašutisty přechovávat, ale pomoc neodmítl a obrátil se na místního tajemníka Národního souručenství Josefa Kubíčka. Ten se obrátil na učitele Josefa Tůmu, v té době působícího ve funkci tajemníka okresního školního inspektora. Dále se Kubíček obrátil na pracovníci místní ligy proti tuberkulóze, členku Jednoty

²⁰⁹ Tamtéž, s. 40 – 41.

²¹⁰ ŠOLC, Jiří: Smrt přála statečným, s. 61.

²¹¹ ŠOLC, Jiří: Bylo málo mužů, s. 72.

²¹² ŠOLC, Jiří: Smrt přála statečným, s. 86.

bratrské Miladu Zívrovou a obchodníka Antonína Sedláka.²¹³ Po dvou dnech strávených u Kulhánků se parašutisté rozešli v Nové Pace na tři různé adresy. V ordinaci ligy proti tuberkulóze nocoval Závorka. U Antonína Sedláka bydlel v pokoji u jeho syna Josefa četař Srazil a Jasínek se přesunul na adresu, kterou rovněž zajistil Josef Tůma, v domě členky Jednoty bratrské Josefy Drašarové.²¹⁴

Dva dny po těchto událostech došlo k opětovnému zatčení Jaroslava Prajzlera, přestože později vyšlo najevo, že jeho uvěznění nesouvisí s parašutisty, tak tato zpráva vyvolala mezi přechovávatelem značnou nervozitu. Bylo tedy rozhodnuto, že parašutisté opustí Novou Paku. Vrátili se zpět ke Kulhánkovi, odkud se na kolech přemístili do domu pojišťovacího úředníka Josefa Grofa a jeho ženy Františky v obci Čistá u Horek.²¹⁵ Všechny tři vysílací stanice i finanční hotovost zůstaly zatím uschovány ve skladu u Kulhánka.²¹⁶ Z Čisté se 31. října přesunuli do Studence k Miloslavu Hákoví, což byl švagr Václava Knotka a synovec Františka Kulhánka.²¹⁷ Háková sestra Zdena, manželka Václava Knotka, byla internována v koncentračním táboře pro příbuzné emigrantů do zahraničí ve Svatobořicích.²¹⁸

Už po příchodu do Nové Paky se parašutisté dožadovali spojení na Jana Vojtíška. Očekávali, že přes něj se dostanou k Alfrédu Bartošovi a dále Vladimíru Krajínovi. Záhy však zjistili, že Vojtíšek byl již zatčen, což jejich plány značně překazilo.²¹⁹ Jan Vojtíšek byl v Mauthausenu popraven 26. ledna 1943. Jeho rodiče, sestra, bratr i žena byli popraveni v den vysazení skupiny do protektorátu.²²⁰ Gestapo, které se velice rychle o paravýsadku dovědělo a znalo od Karla Čurdy i řadu dalších informací, se snažilo odhadnout další kroky parašutistů. Úsudek měli správný a příslušníci gestapa obrátili svoji pozornost na Miloslava Háka. Už 2. listopadu ho navštívil konfident gestapa Jaroslav Nachtman, který se vydával za poručíka Šulce z Prahy, a později i sám Karel Čurda pod svým vlastním jménem.²²¹

²¹³ TICHÝ, Antonín: *Nás živé nedostanou*, s. 86.

²¹⁴ Tamtéž, s. 87.

²¹⁵ ŠMEJKAL, Pavel: *Protektorátem po stopách parašutistů*, s. 98.

²¹⁶ ŠOLC, Jiří: *Smrt přála statečným*, s. 64.

²¹⁷ VÚA-VHA, fond 37, 37-309-2/17 (Zpráva o parašutistech Josefa Lánského ze dne 23. 10. 1945)

²¹⁸ ŠMEJKAL, Pavel: *Protektorátem po stopách parašutistů*, s. 94.

²¹⁹ ŠOLC, Jiří: *Smrt přála statečným*, s. 64.

²²⁰ ŠMEJKAL, Pavel: *Protektorátem po stopách parašutistů*, s. 600.

²²¹ ŠOLC, Jiří: *Smrt přála statečným*, s. 64.

Obezřetnost Miloslava Háka a ukryvaných parašutistů je nakonec uchránila od pohromy. Jejich situace byla nepříznivá. Cesta, kterou měli navázat kontakt na odbojová centra, se ukázala jako již neexistující. Přijali tedy nabídku Kulhánkova bratra Josefa, který byl členem ilegální buňky KSČ ve Volemanových závodech v Čelákovících u Prahy, že jim zajistí spojení na představitele komunistického odboje.²²² Ti pak pod různými falešnými sliby vyloudili od parašutistů dvě vysílačky, 13 500 RM i obě poselství.²²³

6.3 Role Pavla Glose v napomáhání výsadku

Miloslav Hák se za účelem pomoci s navázáním spojení obrátil také na svého známého, učitele, o němž věděl, že byl rovněž v odboji činný, Josefa Lánského. Ten přestože neznal Miroslava Plecháče osobně, věděl o jeho činnosti od jejich společného odbojového spolupracovníka Josefa Zemánka, který se již tou dobou skrýval v ilegalitě. Vydal se za ním tedy na faru do Nové Paky.²²⁴ Plecháč popsal schůzku takto: „*Koncem října či začátkem listopadu přišel ke mně neznámý mi muž (Josef Lánský), řekl mi, že ví, co se v modlitebně dalo a oznámil mi přítomnost parašutistů v našem kraji, obsah poselství Dr. Beneše i jejich úkol. Hledal spojení. Odporučil jsem ho opatrně na faráře Jednoty bratrské v Turnově Pavla Glose, o němž jsem věděl, že má spojení s Dr. Krajinou.*“²²⁵ Poté, co si Plecháč ověřil Lánského důvěryhodnost, předal Glosovi po jeho sestře Marii zprávu o přítomnosti parašutistů, kteří hledají spojení na odbojové ústředí. Glos tuto informaci dále předal řídícímu učiteli Hořákovi z Kostelních Louček, o němž předpokládal, že bude znát Krajínovo místo úkrytu.²²⁶ Ten ho skutečně znal, v polovině září Krajínu osobně doprovázel do nového úkrytu ve škole řídícího učitele Karla Hlaváčka v obci Veselá. Po dohodě s Krajinou se Hlaváček obrátil na svého známého, učitele Josefa Tůma. V té době ještě nevěděl, že Tůma patří mezi vůbec nejzasvěcenější spolupracovníky parašutistů.

²²² VÚA-VHA, fond 37, 37-309-2/12 (Výslech Josefa Kulhánka ze dne 28. 7. 1945)

²²³ ŠOLC, Jiří: Smrt přála statečným, s. 67.

²²⁴ Archiv Jednoty bratrské v Liberci, IX. POZ, sg. IX. POZ-P-o, Plecháč/odboj, Odboj, bezejmenná složka, dopis Josefa Lánského Miladě Zívrové.

²²⁵ Archiv Jednoty bratrské v Liberci, sg. V. OS-A/29, Plecháč Miroslav (Popis odbojové činnosti ze dne 1. 8. 1946)

²²⁶ TICHÝ, Antonín: Nás živé nedostanou, s. 91.

Takto se stal Pavel Glos jedním z důležitých mezičlánků, které přispěly k tomu, že se členové výsadku Antimony setkali s Vladimírem Krajinou, tudíž splnili jeden z důležitých úkolů svého poslání. Ovšem s tím podstatným minusem, že Krajinovi nemohli ani předat poselství, ani radiovou stanici, jak měli nařízeno. Setkání samotné, které se koncem listopadu uskutečnilo v Lomnici nad Popelkou, Vladimír Krajina zaznamenal do svých pamětí: „*Hlaváček s Tímou a nadporučík Závorka na mne čekali v drogerii Karla Škopka na lomnickém náměstí. Z nádraží jsem šel v malé vzdálenosti za nimi, abych viděl, že je nesleduje nikdo jiný. Hlaváček s Tímou zůstali na stráži před domem. V chodbě drogistova domu jsem mohl se Závorkou jednat mezi čtyřma očima.*“²²⁷

Jelikož pro parašutisty i Krajinu byla k dispozici pouze jediná vysílačka, dohodli se na dalším společném postupu. O týden později, Krajina uvádí datum 19. listopadu, se uskutečnila v Lomnici nad Popelkou na náměstí další schůzka, které se tentokrát zúčastnili všichni tři parašutisté. Bylo přijato řešení, že Závorka s Jasínkem se přesunou blíže ke Krajinovi do chaty lomnického vlastníka textilní továrny Josefa Mizery v Černé rokli. Četař Srazil zatím zůstane na Novopacku.²²⁸ Týden po této schůzce Hlaváček odvedl Závorku do Rovenska pod Troskami na plovárnu k Emilu Lukešovi, kde mu zprostředkoval ubytování. Lukeš byl osmatřicetiletý dělník, původem z Jablonce nad Nisou, brusič polodrahokamů a skla, zároveň plavčík, který ve svém domku bydlel s manželkou Alžbětou a synem Emilem.²²⁹ Po dalším týdnu přibyl na plovárně i Lubomír Jasínek. Ovšem zatímco Závorka zde pobýval trvale, Jasínek své úkryty měnil. Dále pobýval i ve Frýdštejně u spolumajitele brusírny drahokamů, zároveň tamního starosty a náčelníka sokola Františka Teplíka či u elektrotechnika Josefa Matěchy v Železném Brodu.²³⁰

Vojenská radiová ústředna sídlící v Hocklifu poprvé zachytila vysílání stanice Barbora z 30. listopadu na 1. prosince. Během obnoveného vysílání přijala do 12. ledna 1943, kdy stanice vysílala naposledy, celkem 22 depeší.²³¹ Nejprve vysílání probíhalo z dílny Josefa Matěchy v Železném Brodu. Později přímo z domku Emila

²²⁷ KRAJINA, Vladimír: Vysoká hra. Vzpomínky, s. 103.

²²⁸ ŠMEJKAL, Pavel: Protektorátem po stopách parašutistů, s. 89.

²²⁹ VÚA-VHA, fond 37, 37-309-3/17 (Protokol sepsaný s Emilem Lukešem 28. 6. 1945 v kanceláři špkt. Nechanského)

²³⁰ ŠOLC, Jiří: Smrt přála statečným, s. 83.

²³¹ Tamtéž, s. 102.

Lukeše, kde se parašutisté ukrývali, nebo z nedalekého objektu vodojemu, který pro tuto činnost poskytoval více prostoru,²³²

6.4 Zatčení výsadku

Další indicie o působení parašutistů na Novopacku se ke gestapu dostaly po zatýkání, které postihlo komunistickou část odboje. Především po té, co byl 9. prosince zatčen vedoucí závodní buňky KSČ z Avie v Letňanech Roman Prouza „Erben“, který byl do věcí okolo výsadku zasvěcen.²³³ Prakticky celý protiparašutistický referát vedený Willi Leimerem se přesunul na jičínské gestapo, kde vytvořil svůj operační štáb. Dne 14. ledna 1943 proběhla první vlna zatýkání, kdy byli zatčeni Miloslav Hák a František Kulháněk. Dalšího dne byl zatčen Josef Tůma a hned v ranních hodinách se zatýkáci komando rozjelo do Veselé pro Karla Hlaváčka. Automobily gestapa se ovšem jen stěží probojovávaly přes zaváté silnice. Velitel Leimer nemeškal a nechal z jičínského nádraží vypravit zvláštní vlak.²³⁴ Před osmou hodinou gestapo vtrhlo do veselské školy. Učitel Hlaváček byl odveden a dva úředníci gestapa byli ponecháni v jeho bytě. Neměli ale tušení, že ve školní budově se stále ukrýval Vladimír Krajina spolu se dvěma dalšími ilegality. Krajina popisuje, jak tato skrýš vypadala: „*Ve druhém poschodí školy byla slepá chodba končící zdí učitelského bytu. Vchod měli Hlaváčkovi z druhé strany. Chodbu prosvětlovalo široké okno, které se dalo v polovině přepažit novou zdí. Tak vznikl nový malý pokojíček bez vchodu, ale se dvěma zamaskovanými otvory. Jeden přístup vedl do kuchyně Hlaváčkových, druhý do sousední učebny, kdyby snad do učitelova bytu vniklo gestapo.*“²³⁵ Krajinovi následovanému oběma odbojáři se podařilo nepozorovaně opustit školní budovu. Nejprve zamířili do Rovenska pod Troskami, kde okolo poledne pověřil zdejšího ředitele měšťanské školy Aloise Náhlovského, aby varoval parašutisty. Odtud pokračovali do Kostelních Louček k Františku Hořákovi.²³⁶

²³² Tamtéž.

²³³ ŠOLC, Jiří: *Ďáblova past*, s. 71.

²³⁴ ŠOLC, Jiří: *Smrt přála statečným*, s. 91.

²³⁵ KRAJINA, Vladimír: *Vysoká hra. Vzpomínky*, s. 101 – 102.

²³⁶ ŠOLC, Jiří: *Smrt přála statečným*, s. 91.

Emil Lukeš zpravený učitelem Náhlovským o nastalé situaci vyslal manželku Alžbětu varovat Josefa Matěchu do Železného Brodu. Syn Emil jel naproti Lubomíru Jasínkovi, který se toho dne vlakem přesouval od Františka Teplíka z Frýdštejna. Lukeš se Závorkou se přesunuli k místnímu hostinskému Josefu Dědečkovi, v jehož kuchyni vyčkávali návratu Jasínka. Po jeho příjezdu učinil Závorka, doufaje, že Hlaváček přečká výslechy, fatální rozhodnutí vrátit se k Lukešovi a jeho dům opustit až další den ráno.²³⁷ Karel Hlaváček byl ovšem mezitím na gestapu v Jičíně podroben krutému výslechu. Poté, co mu bylo vyhrožováno, že pokud nepromluví, postihne obec Veselá stejný osud jako Lidice, přistoupil na dohodu. Dovede gestapo na místo Závorkova úkrytu, že se na místě nacházel také Jasínek Hlaváček nevěděl, pokud bude zajištěna beztretnost všech, kteří se podíleli na ukrývání osob ilegálně činných i jejich rodinných příslušníků a s parašutisty bude jednáno jako s válečnými zajatci. Gestapo si vymínilo, že se parašutisté musí vzdát bez výstřelu.²³⁸ Smlouva byla sepsána a za přítomnosti starosty Jičina JUDr. Karla Kloučka podepsána Karlem Hlaváčkem a Josefem Tůmou na straně jedné a Willi Leimerem a Eduardem Fischerem, velitelem jičínského gestapa, na straně druhé.²³⁹

Následný průběh událostí, jež se na plovárně v Rovensku odehrály, popsal po válce Emil Lukeš: *„Kolem 1 hodiny dne 16. ledna 1943 byli jsme probuzeni ze spánku zabušením na okno s výzvou, abychom nic nedělali, že jsme obklíčeni. Dle hlasu poznali jsme řídícího učitele Karla Hlaváčka z Veselé. Požádal nás, abychom mu otevřeli, což jsme také učinili. Hlaváček vešel do bytu ve společnosti starosty města Josefa Kouřila. [...] Zdůrazňoval, že jsme naprosto obklíčeni, že je venku kolem plovárny kolona aut s kulomety a celá plovárna, že je osvětlena reflektory.“*²⁴⁰ Obyvatelům domku byl následně sdělen obsah smlouvy, která byla uzavřena před několika málo hodinami ve Veselé. *„Starostou města Kouřilem a učitelem Hlaváčkem bylo nám dále tlumočeno, že jestli se nevzdáme a budeme-li klást odpor, že Rovensko pod Troskami a obec Veselou stihne osud Lidic. [...] Celé toto jednání trvalo do půl páté ráno, kdy Sokol (Závorka) rozhodl, po úpěnlivých*

²³⁷ VÚA-VHA, fond 37, 37-309-3/18 (Protokol sepsaný s Emilem Lukešem 28. 6. 1945 v kanceláři škpt. Nechanského)

²³⁸ TICHÝ, Antonín: *Nás živé nedostanou*, s. 185.

²³⁹ ŠOLC, Jiří: *Smrt přála statečným*, s. 97.

²⁴⁰ VÚA-VHA, fond 37, 37-309-3/18 (Protokol sepsaný s Emilem Lukešem 28. 6. 1945 v kanceláři škpt. Nechanského)

*prosbách starosty města Josefa Kouřila, že se vzdáme.*²⁴¹ Oba parašutisté skutečně nakonec vyšli z domku ven vstříc gestapu, ale ještě před tím spolkli ampulku cyankali. Byli urychleně převezeni k tamnímu lékaři MUDr. Arnoštu Krusovi, ale už jim nebylo pomoci. Smrt u obou hrdinných parašutistů nastala v 5.47 hod..²⁴² Ještě tentýž den byl zatčen i Stanislav Srazil v obci Horní Kalná u manželů Josefa a Boženy Horákových. Dne 20. dubna 1944 byl bez soudu popraven v Terezíně.²⁴³

6.5 Zatčení Vladimíra Krajiny

Po příchodu Vladimíra Krajiny do Louček k manželům Hořákovým dostal po vyčerpávajícím dni najíst a ještě téhož večera ho zde vyzvedl Hořákův odbojový spolupracovník, třicetiletý sklářský dělník Eduard Marek, který odvedl Krajinu do svého domu ve vedlejší vsi s názvem Michovka, kde bydlel se svou matkou Annou a sestrou Marií. Ani Marek nebyl v odboji nováčkem. V domě své rodiny na Michovce celou druhou polovinu roku 1942 ukrýval Jaroslava Peteru.²⁴⁴ Z Michovky se Krajina 29. ledna ráno přesunul do Turnova.²⁴⁵ Mezitím se gestapu v Hlaváčkově škole podařilo nalézt jeho důmyslnou skrýš. Z ohořelých zbytků depeší, jež hodil Krajina před svým odchodem do kamen, které ale nestihly úplně shořet, bylo jasné, kdo se zde ukrýval.²⁴⁶ Úředníci gestapa uplatnili na Hlaváčkovi znovu stejnou taktiku jako v případě parašutistů. Obvinili ho z porušení dohody tím, že zatajil ukrývání Krajiny, ale dali mu zároveň šanci celou věc „napravit“, pokud jim Krajinu přivede. Hlaváček znovu na dohodu přistoupil a byl na osm dní propuštěn na svobodu.²⁴⁷ Jeho další kroky vedly k Františku Hořákovi, kam dorazil v noci 28. ledna. Doma byla pouze jeho žena Antonie, kterou uprosil, aby Krajinu přivedla. K žádné dohodě ovšem nedošlo. Krajina nedovedl pochopit, že je někdo ochoten s gestapem vyjednávat. Vzdát se rozhodně nehodlal a slibům gestapa uvěřit odmítal. Věděl také, že ho gestapo považuje za vůdčí osobu českého odbojového

²⁴¹ Tamtéž.

²⁴² VÚA-VHA, fond 37, 37-309-1/12-13 (Protokol sepsaný s Arnoštem Krusem 19. 6. 1945 v Rovensku pod Troskami)

²⁴³ ŠMEJKAL, Pavel: Protektorátem po stopách parašutistů, s. 590.

²⁴⁴ ABS, 325-104-3/67 (Protokol sepsaný s Marií Strnadovou rozenou Markovou 29. 11. 1947 v Turnově)

²⁴⁵ KRAJINA, Vladimír: Vysoká hra. Vzpomínky, s. 107.

²⁴⁶ ŠOLC, Jiří: Smrt přála statečným, s. 106.

²⁴⁷ Tamtéž, s. 107.

hnutí. Kdyby kapituloval, byl by tím pošpiněn celý odboj. Navíc k tomu měl i silné osobní důvody, jak sám uvedl: „*Tobě, Karle Hlaváčku, bych mohl rychle vysvětlit, kdo jsou gestapáci. V mých očích jsou vrahy, s nimiž se nejedná. Popravili mého bratra a drze mu před popravou sdělili, že je to místo mne, neboť žádnou vinu na něm sami nalézt nemohli a ani se o to nepokusili. Po dopadení jimi ještě žít si ani dovolit nesmíme. To je moje poslední slovo k této debatě, ke které jsi mne vyzval, a já s ní jen velmi nerad souhlasil.*“²⁴⁸ Hlaváček se tedy vrátil na jičínské gestapo s nepořízenou. To bylo nuceno vzít věc do svých rukou. Zatklo Františka Hořáka, který po brutálních výsleších gestapo nasměroval k Eduardu Markovi. Tento úkryt však již v tu dobu Krajina neobýval. František Hořák byl vězněn ve Valdčicích, kde v únoru 1943 spáchal sebevraždu.²⁴⁹

Výslechu neušel ani Pavel Glos, jehož navštívili úředníci gestapa na jeho faře den po kázání, které vykonal 24. ledna přímo v Rovensku pod Troskami. V této době se u něj začínaly naplno projevovat následky z fyzického a především nervového vypětí, které prodělal během náročných výslechů na gestapu. Později mu byla diagnostikována těžká srdeční neuróza. Kromě nespavosti také pociťoval bolesti pravého oka. Jak sám popsal: „*Oko ochabovalo, rohovka ztrácela svůj lesk a bělmo červenalo. Zrak se zhoršil.*“²⁵⁰ V konečném důsledku došlo k úplné ztrátě zraku pravého oka. Ani tyto obtíže ovšem Pavlu Glosovi nezabránily, aby se odboje nadále aktivně účastnil.

Z Michovky se Vladimír Krajina 29. ledna přesunul do Turnova k jedenačtyřicetiletému obchodníkovi se střížným zbožím Aloisi Drbohlavovi, který ho umístil do svého nevytápěného skladiště ve Skálově ulici.²⁵¹ Drbohlav spolupracoval s turnovskou odbojovou skupinou už od roku 1941.²⁵² Druhého dne došlo k setkání Krajiny s manželkou turnovského faráře Františkou Glosovou, která mu zajistila nové ubytování v domě členů Jednoty bratrské v Turnově. Soudní úředník Bohumil Doležal zde bydlel se ženou Viktorií a dcerou Květoslavou. Jejich byt se nacházel ve stejné ulici, kde byla rovněž fara Jednoty bratrské. Krajina k obnovené spolupráci s rodinou Pavla Glos poznamenal: „*Ačkoliv místní gestapo*

²⁴⁸ KRAJINA, Vladimír: Vysoká hra. Vzpomínky, s. 114.

²⁴⁹ ŠMEJKAL, Pavel: Protektorátem po stopách parašutistů, s. 91.

²⁵⁰ GLOS, Pavel: Na bratrské faře (1938-1945), s. 190.

²⁵¹ KRAJINA, Vladimír: Vysoká hra. Vzpomínky, s. 114.

²⁵² ABS, 325-104-3/69 (Protokol sepsaný s Aloisem Drbohlavem 2. 12. 1947 v Mladé Boleslavi)

pokládalo faráře za svého konfidenta, Doležalovi mu důvěřovali. A právem.“²⁵³

Dne 30. ledna provedlo gestapo zásah v rodině Marků na Michovce, kde pravděpodobně od Anny Markové zjistilo další Krajínův úkryt.²⁵⁴ Ještě tentýž den byl zatčen také Drbohlav. Anna Marková byla vězněna a zemřela v koncentračním táboře Bergen-Belsen.²⁵⁵

V neděli 31. ledna 1943 po páté hodině večer přijelo gestapo na faru Jednoty bratrské v Turnově.²⁵⁶ Načež byl v kanceláři Pavla Glose zahájen výslech jeho ženy Františky, jehož účelem bylo zjištění místa úkrytu Vladimíra Krajiny. Jelikož Františka Glosová zapírala skutečnost, že by Vladimíra Krajinu od Aloise Drbohlava převzala a zajistila jeho další úkryt, vzal Willi Leimer farářovu hůl, která v kanceláři visela, s níž tloukl jeho ženu po celém těle. Když i dále Františka Glosová zapírala, byl přiveden silně stlučený Drbohlav, který se ji snažil přimět k přiznání.²⁵⁷ Po dalším jejím zapírání byl Drbohlav odvezen a Glosová zůstala střežena na faře pouze jedním příslušníkem gestapa. Gestapo odjelo s Drbohlavem do vily řídícího učitele Lamače, kde se ukrýval plukovník Verner.²⁵⁸

Tou dobou ve sborové modlitebně probíhalo podvečerní shromáždění mládeže. Další průběh událostí popsala Glosová následovně: „Protože tam bylo zima, dal hlídající člen gestapa rozkaz k zatopení, a protože se jednalo o pilinová kamna, dal rozkaz k přinesení pilin. Při tom odešel se podívat s chlapci, kteří šli pro piliny na dvůr, a já zůstala nestřežena. V této chvíli jsem prosila bratra Votrubce, aby vyrozuměl Doležalovi, že zle.“²⁵⁹ Když se zhruba po dvou hodinách vrátili na faru zbylí úředníci gestapa a zahrnuli Glosovou všelijakými výhrůzkami, ta v domnění, že Krajina již po varování Josefa Votrubce opustil byt Doležalových,

²⁵³ KRAJINA, Vladimír: Vysoká hra. Vzpomínky, s. 114.

²⁵⁴ ABS, 325-104-3/68 (Protokol sepsaný s Marií Strnadovou rozenou Markovou 29. 11. 1947 v Turnově)

²⁵⁵ ABS, 325-104-3/48 (Protokol sepsaný s Eduardem Markem 29. 11. 1947 v Turnově)

²⁵⁶ Ve většině pramenů včetně protokolu sepsaném po válce s Františkou Glosovou, paměti Vladimíra Krajiny i Pavla Glose je Krajínovo zatčení datováno na neděli 31. 1. 1943. Ovšem Jiří Šolc, který ve své knize Smrt přála statečným vychází z Leimerova hlášení o zatýkání, se přiklání k datu 3. 2. 1943.

²⁵⁷ ABS, fond KR/MV (Svazky kontrarozvědného rozpracování), arch. č. KR-964064 MV, s. 131. (Protokol sepsaný s Františkou Glosovou dne 24. 3. 1947 na Oblastní úřadovně státní bezpečnosti v Mladé Boleslavi.)

²⁵⁸ GLOS, Pavel: Na bratrské faře (1938-1945), s. 190.

²⁵⁹ Tamtéž.

zavedla gestapo k 270 metrů vzdálenému domu svých sousedů.²⁶⁰ Její domněnka byla však chybná. Vladimír Krajina pravděpodobně již unaven neustálým stěhováním, rozhodl se riskovat a neopustit dům vstříc neznámu do mrazivého večera. Do reflektory osvětleného domu vtrhlo zatýkácí komando. Krajina se v beznadějné situaci rozhodl pozřít ampulku cyankáli. Tu mu jednak z úst vyrazil zkušený boxer Jaroslav Nachtman a také po čtyřech letech ztratil už jed na účinnosti. Nejhledanější muž v protektorátu byl zatčen.²⁶¹

²⁶⁰ Tamtéž.

²⁶¹ UHLÍŘ, Jan Boris: Ve stínu říšské orlice, s. 109.

7 Operace Barium

7.1 První dny po seskoku

V noci z 3. na 4. dubna 1944 se exilovému ministerstvu národní obrany v Londýně podařilo poprvé od výsadku Antimony úspěšně vysadit na protektorátní území další skupinu parašutistů. Tříčlenný paravýsadek s názvem Barium se skládal z velitele nadporučíka Šandery, šifranta četaře Tomáše Býčka a radisty četaře aspiranta Josefa Žižky. Úkol operace byl prakticky totožný jako v případě desantu Antimony, tudíž sběr zpravodajských informací a jejich zasílání do Anglie. Kromě toho měl také za úkol oživení organizace ilegální armády pro celonárodní povstání očekávané v konečné fázi války. Mimo standardního vybavení a dvou vysílaček Marta, byli vojáci rovněž vybaveni mikrofilmy s pokyny pro organizaci domácího odboje.²⁶²

Skupina zdárně seskočila ve 23.15 hod. u Vysoké nad Labem. Ovšem na prvních dvou záchytných adresách v Holicích a Rovni nebyla přijata. Parašutisté byli tedy nuceni přečkat dvě chladné deštivé noci v tamních lesích. Následně bylo rozhodnuto o zakopání radiových stanic a rozdělení výsadku. Šandera s Býčkem pokračovali na poslední záchytnou adresu do Hradce Králové, kde byli konečně přijati a mohli v tomto průmyslově a dopravně důležitém bodu postupně rozvinout zpravodajskou síť.²⁶³ Josef Žižka v poledne 6. dubna dorazil na faru Jednoty bratrské v Potštejně. Tam tehdy působil kazatel Gustav Zvěřina, který v létě roku 1942 nahradil zatčeného Karla Reichla. Zvěřina popsal, jaký na něj při příchodu na faru udělal tehdy třicetiletý Žižka dojem: „Setkal jsem se v síni s venkovským tatíkem, spíše to byl vandrák, zřejmě ušlý. Rozepjatý zimník, na zádech napěchovaný batoh, ustaraná tvář, odhadoval jsem ho na 45 let.“²⁶⁴ Nejprve byli oba muži mírně zaraženi. Žižka se okamžitě otázel na zatčeného faráře Reichla, kterého zde očekával, což mohlo působit jako případná provokace gestapa. Naštěstí Žižka si hned vzápětí vybavil i Gustava Zvěřinu, s kterým se již také v minulosti

²⁶² ŠOLC, Jiří: Bylo málo mužů, s. 137.

²⁶³ Tamtéž, s. 138.

²⁶⁴ ZVĚŘINA, Gustav: Vzpomínáme našich mrtvých II. Josef Žižka, parašutista. Jednota bratrská 23, 1946, s. 81.

setkal v bytě Václava Jelínka na pražských Vinohradech. Nakonec byl tedy na faře přijat.²⁶⁵

Josef Žižka se narodil 10. října 1913 ve Vejprnicích u Plzně. Žižkův otec Václav krátce poté zahynul ve světové válce. Jeho matka Josefa, členka Jednoty bratrské, se znovu provdala za Františka Scheinköniga. Právě ona velice ovlivnila duchovní směřování svého syna.²⁶⁶ Josef Žižka během studií v Praze na právnické a filosofické fakultě Karlovy univerzity docházel do pražského sboru Jednoty bratrské, kde se pravidelně setkával s Václavem Jelínkem, Františkem Drašnerem či Miroslavem Plecháčem. V březnu 1938 začal pracovat na pozici korespondenta u Mezinárodní společnosti spacích vozů na Wilsonově nádraží v Praze. V červnu 1939 byl odeslán na Slovensko k tamnímu oddělení společnosti do Bratislavy. V této práci u společnosti Mitropa v Bratislavě pokračoval až do svého odchodu přes Balkán do Francie v březnu 1940.²⁶⁷ Během působení na dráze v lůžkových vozech Žižka spolupracoval s Miroslavem Plecháčem, jež ho také seznámil s Jaroslavem Šimsem a Rudolfem Marešem. Šimsovi zprostředkovával kurýrní transport dopisů do zahraničí a Mareš mu později poskytl potřebné informace na koho se v Bělehradě obrátit při jeho odchodu za hranice.²⁶⁸

Gustav Zvěřina nechal parašutistu Žižku na své faře jednu noc přespát a druhý den ráno 7. dubna ho poslal k členu Jednoty bratrské Jaroslavu Vilímkovi do Častolovic. Sám ho doprovodil jenom kus cesty, protože spěchal zpět na církevní shromáždění konající se na Velký pátek na potštejnské faře.²⁶⁹ Ani Vilímek pomoc neodmítl, ale protože bydlel v malém bytě činžovního domu, odvedl Žižku druhý den do Slemena k dalším členům Jednoty bratrské, bydlícím ve staré chalupě, manželům Ferdinandu a Marie Rohlenovým. Jejich osmadvacetiletý syn Karel sloužil před válkou v armádě jako radiotelegrafista.²⁷⁰ V sobotu 8. dubna se podařilo Šanderovi s Býčkem vyzvednout ukryté radiostanice a přes potštejnskou faru vyhledat třetího jejich kolegu. Jelikož nebyl do chalupy Rohlenových zaveden elektrický proud,

²⁶⁵ Tamtéž.

²⁶⁶ <http://www.vhu.cz/obeznamka-obet-zbozneho-radisty> (autor článku Jindřich Marek, viděno 24. 6. 2018)

²⁶⁷ VÚA-VHA, fond 37, 37-310-3/29 (Curriculum vitae sepsané Josefem Žižkou 3. 10. 1943 v Londýně)

²⁶⁸ Archiv Jednoty bratrské v Liberci, sg. V. OS-A/29, Plecháč Miroslav

²⁶⁹ ZVĚŘINA, Gustav: Vzpomínáme našich mrtvých II. Josef Žižka, parašutista. Jednota bratrská 23, 1946, s. 82.

²⁷⁰ ŠMEJKAL, Pavel: Protektorátem po stopách parašutistů, s. 554.

doporučil Karel Rohlena jako vhodné místo k vysílání byt devětatřicetiletého slévače Františka Lokajíčka a jeho ženy Marie z Rychnova nad Kněžnou. Odtud poprvé 19. dubna v 8.59 hod. navázal Josef Žižka radiotelegrafické spojení s Londýnem, které se zde dařilo s přestávkami udržovat do 12. června.²⁷¹

7.2 Role Pavla Glose v napomáhání výsadku

Po zajištění bezpečného ubytování a zprovoznění vysílacích stanic, bylo ještě zapotřebí vytvořit síť spolehlivých spolupracovníků, kteří by zajišťovali přísun zpravodajských informací, jež se budou do Anglie vysílat. Za tímto účelem se Gustav Zvěřina vydal na faru Jednoty bratrské do Turnova. Sám k tomu poznamenal: „*Měl jsem při tom dosti rozpaků, od posledního návratu br. Glose z vězení gestapa mluvílo se o něm ledacos. Byli jsme však bratry z Jednoty a po počátečním zkoumavém rozhovoru vyřídil jsem vzkazy a pověděl o vysílače.*“²⁷² Vzkazy, které z Londýna směřovaly k předsedovi Úzké rady Jednoty bratrské Pavlu Glosovi byly od biskupa Clarence Harvey Shawea a Bohumila Vančury, jež mezi lety 1919 až 1939 postupně působil jako kazatel na farách v Turnově, Železném Brodě a Praze. Byl rovněž spoluzakladatel Ligy proti antisemitismu. V roce 1939 emigroval do Anglie, kde po dobu války působil jako úředník školského odboru při ministerstvu vnitra exilové vlády v Londýně.²⁷³ Jelikož kazatel Zvěřina byl v odboji nováčkem, snažil se mu Glos při jejich turnovském rozhovoru předat některé důležité rady a zkušenosti. Především apeloval na důležitost udržení spojení s Londýnem, kvůli kterému si řada Glosových spolupracovníků už tolik vytrpěla. Varoval před tím, aby se do záležitostí okolo výsadku zasvětilo příliš velké množství dalších lidí, čímž by se vzniklá ilegální organizace stala značně zranitelnou.²⁷⁴ Bylo rovněž ujednáno, že v průběhu května zajede Glos do Rychnova nad Kněžnou, kde se osobně setká s Josefem Žižkou. Ještě před tím však

²⁷¹ Tamtéž, s. 549.

²⁷² ZVĚŘINA, Gustav: Vzpomínáme našich mrtvých II. Josef Žižka, parašutista. Jednota bratrská 23, 1946, s. 82.

²⁷³ Archiv Jednoty bratrské v Liberci, V. OS, sg. V. OS-A/41, Vančura Bohumil.

²⁷⁴ GLOS, Pavel: Na bratrské faře (1938-1945), s. 228.

Zvěřina přijede 1. května do Turnova na sraz mládeže, kde se domluví na podrobnostech.²⁷⁵

Od zatčení Vladimíra Krajiny omezila se odbojová činnost Pavla Glose a jeho nejbližšího okolí na podporu rodin zatčených či v ilegaltě se skrývajících odbojářů.²⁷⁶ Ovšem přítomnost parašutistů a především funkční radiostanice toto změnila. Bylo zapotřebí obnovit zpravodajskou síť a napojit ji na zbylé odbojové pracovníky v Praze. Zajel tedy v dalších dnech do Nové Paky za Miroslavem Plecháčem, který kontaktoval svého bratra Vladimíra, také už zkušeného odbojáře z organizací PVVZ a ÚVOD, jež jako vyšší úředník ministerstva práce mohl předávat důležité zpravodajské informace hospodářského, vojenského i politického charakteru.²⁷⁷

Dne 1. května 1944 se všichni důležití muži Pavel Glos, Gustav Zvěřina i oba bratři Plecháčové sešli v Turnově na Dnu mládeže. Zároveň toho dne nastoupil do funkce pomocného duchovního v Turnově Boris Uher, jehož se podařilo vyjmout z totálního nasazení.²⁷⁸ Během svých cest do pražského teologického kurzu pomáhal s doručováním zpráv. Navštěvoval také fary v Potštejně a Nová Pace, vše bylo náležitě úředně podloženo výkazy o nutných vizitačních cestách.²⁷⁹ Necelý měsíc před koncem války se přesunul na faru Jednoty bratrské do Holešova.²⁸⁰

7.2.1 Setkání s Josefem Žižkou

V sobotu 20. května se Pavel Glos vydal do Rychnova nad Kněžnou. I tato cesta byla úředně podložena jako vizitační, ale její skutečný účel byl úplně jiný. Její průběh popsal Glos takto: „*V Hradci Králové přistupuje br. Zvěřina a má pro mě další informace. V Rychnově mě na nádraží čekají br. Jánus a br. Rohlena. Jsem ubytován v podkrovním pokojíku ve staré dřevěné modlitebně. Je domluveno,*

²⁷⁵ Tamtéž, s. 229.

²⁷⁶ ABS, fond KR/MV (Svazky kontrarozvědného rozpracování), arch. č. KR-964064 MV, s. 84. (Popis zapojení do odboje Pavla Glose)

²⁷⁷ Archiv Jednoty bratrské v Liberci, sg. V. OS-A/29, Plecháč Miroslav

²⁷⁸ GLOS, Pavel: Na bratrské faře (1938-1945), s. 231.

²⁷⁹ Tamtéž, s. 241.

²⁸⁰ Archiv Jednoty bratrské v Liberci, V. OS, sg. V. OS-A/37, Uher Boris.

že Josef za mnou přijde, až se setmí.“²⁸¹ Glos se nejdříve zajímal, jak se v Anglii daří jejich společným známým z církevních kruhů. Budova ústředí Jednoty bratrské v Londýně byla těžce poničena bombardováním. Dále se jejich řeč věnovala otázkám napjatě očekávané invaze spojeneckých vojsk do Evropy, příprav konce války v protektorátu a možnostem masového povstání proti okupantům.²⁸² Ovšem záležitosti nejdůležitější se tehdy týkaly jejich aktuální zpravodajské spolupráce. Farář obdržel od parašutisty svitek úzkého filmu, na němž bylo na stroji psaných 14 stránek o rozměrech stran 1 a 2 centimetry, kde bylo podrobně popsáno, o jaké zpravodajské informace mají v Londýně největší zájem. Později na turnovské faře Glos se svými nejbližšími spolupracovníky Rudolfem Beranem a Borisem Uhrem všechny dokumenty pod lupou pečlivě prostudovali a dalšího dne Uher doručil svitek do Prahy Vladimíru Plecháčovi.²⁸³

7.3 Konec výsadku a zatýkání

Výsadek Barium, jeden vůbec z nejúspěšnějších za celé období protektorátu, vytvořil rozsáhlou strukturu spolupracovníků, která čítala zhruba 380 členů.²⁸⁴ Navázal také spojení s celou řadou tehdy existujících ilegálních organizací. Mezi něž se především v oblasti východních Čech, kde výsadek operoval, řadila organizace Rada tří, skupina Alex či zbytek zatýkáním postižené Obrany národa. Bohužel Radiové zaměřovací službě gestapa se podařilo odposlouchávat radiové vysílání stanice Marta a následně analyticky rozluštit některé depeše.²⁸⁵ Rozsahem působnosti odbojové organizace bylo gestapo značně zaskočeno. Zjistilo, že kromě široké zpravodajské sítě byly také připravovány letecké dodávky zbraní pro závěrečnou fázi války. Do organizace se také přes Tomáše Býčka naboural konfident gestapa Gustav Žid.²⁸⁶

Začátkem října započalo rozsáhlé zatýkání, během něhož byla zadržena řada odbojářů. Postupně byli uvězněni spolupracovníci výsadku Gustav Zvěřina,

²⁸¹ GLOS, Pavel: Noční setkání s Josefem Žižkou. Jednota bratrská 61, 1984, s. 180.

²⁸² GLOS, Pavel: Na bratrské faře (1938-1945), s. 236.

²⁸³ UHER, Boris: Obdarován statečností. Jednota bratrská 69, 1992, s. 24.

²⁸⁴ ŠOLC, Jiří: Bylo málo mužů, s. 139.

²⁸⁵ ŠOLC, Jiří: Dáblova past, s. 122.

²⁸⁶ ABS, 325-105-8/19 (Výslech Gustava Žida z 21. 6. 1945)

Miroslav Plecháč, Ferdinand Rohlena, František Lokajíček i Jaroslav Vilímek. Celkově bylo zatčeno 171 spolupracovníků Baria, z nichž 38 v důsledku věznění přišlo o život.²⁸⁷ Na parašutisty samotné byli nasazeni v úloze konfidentů tři jejich bývalí kolegové. Kromě Karla Čurdy na spolupráci též přistoupili Adolf Horák a Vítězslav Lepařík. Byl to právě bývalý velitel výsadku Glucinium Lepařík, který se sice snažil po zadržení gestapem spolupracovat jen „na oko“ a znovu navázat styky s odbojem, ale nakonec selhal a gestapu se podvolil. Dne 16. ledna přivedl gestapo do domu Rudolfa a Boženy Žabkových v osadě Polsko u Žamberka, kde se v té době Šandera se Žižkou ukrývali. V beznadějné situaci se Šandera střelil svojí pistolí do hlavy. Následkům zranění podlehl 9. března 1945 v nemocnici. Zatčený Žižka spáchal sebevraždu oběšením ve věznici na Pankráci 18. ledna 1945.²⁸⁸ Poslední z trojice výsadkářů Tomáš Býček se samostatně skrýval na Semilsku a Železnobrodsku. Například štábní kapitán Ladislav Trdla z Turnova mu zařídil úkryt u své tety Josefy Havlasové v Železném Brodě.²⁸⁹ Též jistou dobu pobýval na samotě Podbaba u Mladostova v domě Josefa Lánského, kde se rovněž dlouhodobě skrýval vedoucí odbojové a zpravodajské skupiny Alex František Slunečko.²⁹⁰ Na jaře 1945 se Býček spolu se skupinou místních odbojářů spojil se členy sovětského výsadku CHAN II.²⁹¹

Na závěr kapitoly o výsadku a spolupracovnících skupiny Barium je nutné zdůraznit, že především z důvodu obrovské osobní statečnosti Gustava Zvěřiny a Miroslava Plecháče, kteří přečkali tvrdé výslechy na gestapu, aniž by kohokoliv udali, nebyl Pavel Glos ani nikdo jiný z turnovské fary Jednoty bratrské gestapem zatčen ani vyslýchán. Což byla pro Pavla Glose, vzhledem k jeho v té době zhoršujícímu se zdraví, skutečná záchrana. Boris Uher o Gustavu Zvěřinovi napsal: *„Všichni, kteří jsme na něj byli napojeni, jsme týdny a týdny čekali na zatčení též. Vždyť nikdo nemohl věřit, že tento subtilní človíček vydrží hrůzy gestapáckých výslechů. Vydržel! Gustou se řetěz přetrhl. Jsou nás snad desítky, snad stovky, kteří*

²⁸⁷ <http://www.vhu.cz/obet-zbozneho-radisty> (autor článku Jindřich Marek, viděno 24. 6. 2018)

²⁸⁸ ŠMEJKAL, Pavel: Protektorátem po stopách parašutistů, s. 607.

²⁸⁹ Tamtéž, s. 73.

²⁹⁰ Tamtéž, s. 82.

²⁹¹ ŠOLC, Jiří: Bylo málo mužů, s. 139.

vděčíme jeho síle za svou svobodu a mnozí i za život.“²⁹² Oba zmínění muži prošli vězněním v Malé pevnosti Terezín a dočkali se konce války.

²⁹² UHER, Boris: Obdarován statečností. Jednota bratrská 69, 1992, s. 24.

8 Pavel Glos na konci války

Dne 12. listopadu odjel Pavel Glos do Prahy na kázání, které proběhalo ve Farním sboru Českobratrské církve na Vinohradech, a večer přednesl přednášku v Husově domě o Jednotě bratrské ve světě. Navštívili ho zde jeho známí Vladimír Plecháč či Marie Šimsová.²⁹³ S Plecháčem „Kytarou“ řešili především nepříznivou situaci jeho bratra Miroslava z Nové Paky, jehož koncem října navštívila žena, která údajně hledala nový úkryt pro Josefa Žižku. Z jejího chování pojali podezření, že dotyčná byla sledována gestapem. Skutečně ještě před Glosovým návratem byl Miroslav Plecháč 13. listopadu zatčen.²⁹⁴ V této době už byl i Gustav Zvěřina téměř měsíc držen gestapem.²⁹⁵ Bylo velice pravděpodobné, že gestapo se bude při výsleších o faráře Glose zajímat. Miroslav Plecháč prostřednictvím své matky Glose skutečně varoval, že se jeho činností gestapo zabývá.²⁹⁶ Což dokazují i poznámky, které si Plecháč zapsal o příjezdu do Terezína, kde se píše: „*Večer byl náš transport již na pevnosti. Nocleh s Rusi. Osobní prohlídka, jídlo mi bylo odebráno. Musel jsem poklusalvat, ale můžeme být rádi, že nebudou výsledky. Výslech byl: Co víte o činnosti Pavla Glose.*“²⁹⁷ K výsledku došlo druhý den po jeho příjezdu do Terezína.²⁹⁸ Upozornění přicházely Glosovi i z dalších míst. Glos musel s velkým napětím očekávat, kdy znovu zaklepe na dveře jeho fary gestapo. Glosova již tak dost v průběhu války „pošramocená“ nervová soustava byla znovu nejistou situací velice namáhána.

Vlivem psychického tlaku se Glosův zdravotní stav zhoršil. Bolesti oka a hlavy se staly nesnesitelnými. Podstoupil tedy léčbu u odborného lékaře v Mladé Boleslavi. Když se jeho zdravotní stav i přesto nadále nelepšil, přesunul se v dubnu 1945 na oční kliniku do Prahy. Šance na záchranu zraku pravého oka byly mizivé. Následkem násilných výsledků a nervového vypětí došlo k poškození očního nervu.²⁹⁹

²⁹³ GLOS, Pavel: Na bratrské faře (1938-1945), s. 251-252.

²⁹⁴ Archiv Jednoty bratrské v Liberci, sg. V. OS-A/29, Plecháč Miroslav

²⁹⁵ ŠMEJKAL, Pavel: Protektorátem po stopách parašutistů, s. 551.

²⁹⁶ GLOS, Pavel: Na bratrské faře (1938-1945), s. 251-252.

²⁹⁷ Archiv Jednoty bratrské v Liberci, sg. V. OS-A/29, Plecháč Miroslav

²⁹⁸ PLECHÁČ, Miroslav: Konec války, osvobození a mír 1945. Jednota bratrská 52, 1975, s. 64-65.

²⁹⁹ GLOS, Pavel: Na bratrské faře (1938-1945), s. 264.

S očekáváním konce války se Pavel Glos vrátil zpět do Turnova. V poledne 5. května, poté co uslyšel, že pražský rozhlas volá o pomoc, poprvé po šesti letech vztyčil na budově fary státní vlajku. V Turnově se začaly odstraňovat německé nápisy. Tou dobou došlo na náměstí před městskou spořitelnou ke konfliktu při odzbrojování německých stráží, který si vyžádal dva mrtvé civilisty. Další boje se rozhořely v okolí panské cihelny a turnovského nádraží.³⁰⁰ Druhého dne opustila německá vojska Turnov. Glos odpoledne spolu s dalšími promluvil na náměstí z balkonu radnice.³⁰¹ Přestože Glosův zdravotní stav nebyl dobrý, ani neměl původně v úmyslu po konci války se politicky angažovat, nakonec učinil jinak: „*Nemohl jsem však odřící spolupráci milým přátelům Peterovi a Beranovi. Proto jsem se připojil k tvořícímu se Okresnímu národnímu výboru a přijal funkci místopředsedy.*“³⁰² Ovšem svoji úlohu ve výboru chápal jako pouze dočasnou záležitost a v roce 1946 se veřejných funkcí skutečně vzdal.³⁰³ Přestože mu i komunistický režim značně ztrpčoval život a byl sledován Státní bezpečností, vykonával na turnovské farnosti funkci faráře až do roku 1975, kdy odešel do důchodu. Svobody se bohužel nedočkal a zemřel 14. dubna 1985 v Turnově.³⁰⁴

³⁰⁰ Tamtéž, s. 271.

³⁰¹ Tamtéž, s. 273.

³⁰² ABS, fond KR/MV (Svazky kontrarozvědného rozpracování), arch. č. KR-964064 MV, s. 84. (Popis zapojení do odboje Pavla Glose)

³⁰³ Zprávy z Úzké rady, našich sborů a skupin. Jednota bratrská 24, 1947, s. 48.

³⁰⁴ HLOUŠEK, Miroslav: Za bratrem farářem Pavlem Glosem. Jednota bratrská 62, 1985, s. 79.

9 Závěr

Cílem předkládané bakalářské práce bylo připomenutí života faráře Jednoty bratrské Pavla Glose v období nacistické okupace. Hlavní důraz byl především kladen na jeho odbojovou činnost. Jeho odbojová aktivita měla po dobu jejího trvání mnoho aspektů. Především proto, že se jen malému počtu v odboji aktivních jedinců podařilo v této činnosti vydržet po celou dobu okupace. Po tuto dobu musela jeho činnost postupně reflektovat změny potřeb odboje, jimiž byla přirozeně určována. Podstatnou úlohu v tom rovněž sehrálo prostředí, ve kterém Glos tyto činnosti realizoval. Jednalo se v jeho případě především o oblast Turnovska a blízkého okolí, jež se po odebrání pohraničního pásma přiblížilo k hranicím na pouhých několik kilometrů. Bylo zde tudíž možné získávat cenné zpravodajské informace. Později se Český ráj stal výhodným místem pro úkryt v ilegality se nacházejících odbojářů, jejichž první kroky často nejprve směřovaly na Glosovu faru. Tamní hustě zalesněné území plné lesních samot a menších vsí, ve kterém se zejména v letním období hojně vyskytovali výletníci a turisté, poskytovalo ukrytým odbojářům určitou míru anonymity. Této možnosti například postupně využili Rudolf Mareš či Vladimír Krajina. Je pravda, že Pavel Glos byl zatčen, ale na rozdíl od mnohých jiných, nebyl dlouhodobě vězněn či popraven. Tato skutečnost vyvolala pochybnosti, které v poválečném období zkoumal Mimořádný lidový soud. Jak tento soud, který svůj verdikt vynesl až v období po komunistickém nástupu k moci v říjnu 1948, tak i tato má práce došla k závěru, že Pavel Glos nepochybil. Jeho údajné provinění rovněž jednoznačně vyvrátil sám Krajina, jehož úkryt měl být na základě Glosova vyzrazení vypátrán gestapem. Navíc během výslechů, které Glos na gestapu v Jičíně a Praze podstoupil, byl podroben brutálním praktikám příslušníků gestapa, jež měly za následek ztrátu zraku pravého oka. Příčina, proč se nakonec Glosovi dostalo nezvyklého milosrdenství v podobě propuštění, nebyla nikdy úplně spolehlivě vysvětlena. Ani po této bolestivé zkušenosti v rezistenční činnosti neustal. Jeho odbojová aktivita se částečně omezila. Což bylo kromě zhoršeného zdraví způsobeno také zatčením jeho spolupracovníků. Ani poté se nevzdával příležitostí k dalším činnostem, což prokázal při spolupráci s příslušníky skupin parašutistů Antimony a především Barium, kdy došlo také k jeho osobnímu setkání s parašutistou Josefem Žižkou.

V případě pomoci desantu Barium nedošlo k jeho opětovnému zatčení díky nesmírné statečnosti jeho kolegů z Jednoty bratrské. Právě z Jednoty bratrské se rekrutovala za celou dobu okupace valná část jeho spolupracovníků. Další významnou skupinou byli také učitelé. Není to nikterak nelogické, protože to byla především skupina venkovských intelektuálů, mezi nimiž se Gros v rámci své každodenní činnosti pohyboval a s nimiž se také přátelil, důvěřoval jim, a tudíž s nimi také spolupracoval v rámci odboje, čímž na sebe také vzájemně přenášeli podíl odpovědnosti a hrozbu zatčení. Přímo z Grosovy rodiny se na práci v odboji podílela i jeho žena Františka, která byla rovněž nucena projít bolestivým výsledkem gestapa. Schůzky odbojářů se též konaly v domě Grosova otce Otakara a sestry Marie v Nové Pace. Za svou činnost v rámci protinacistického odboje byl v roce 1946 Pavel Gros vyznamenán Československým válečným křížem 1939 a medailí Za zásluhy I. stupně.

Při psaní této práce mě samotného překvapil rozsah Grosových odbojových, a tedy nebezpečných ilegálních aktivit a uvědomil jsem si jeho důležitost v rámci odboje jako celku. Přestože byl za komunismu Gros, jako režimu nepohodlná osoba, pronásledován Státní bezpečností a jeho podíl na odboji zpochybňován, jsem přesvědčen, že je třeba nenechat tohoto dnes téměř neznámého hrdinu upadnout v zapomnění. Jelikož o něm zatím žádná odborná práce nevyšla, doufám, že k tomu i já přispěji svým skromným podílem.

10 Prameny a literatura

10.1 Prameny

Archiv Jednoty bratrské v Liberci

V. OS Osobní složky

sg. V. OS-A/8, Glos Pavel

sg. V. OS-A/29, Plecháč Miroslav

sg. V. OS-A/37, Uher Boris

sg. V. OS-A/41, Vančura Bohumil

Národní archiv v Praze

ÚV SPB Svaz protifašistických bojovníků – ústřední výbor, Praha

XX. ročník soutěže vzpomínkových prací, práce Josefa Vašků č. 1655 –
Protektorátní pohlednice z Českého ráje

Vojenský historický archiv v Praze

Sbírka 37 Velitelství vojenské zpravodajské služby

sg. 37-309-1/1-4, Paraskupina Antimony

sg. 37-310-1/1-10, Paraskupina Barium

f. sbírka osvědčení podle zákona 255/1946

sb., Pavel Glos 48 317/61

Archiv bezpečnostních složek v Praze

Fond 325 Stíhání nacistických válečných zločinců

sg. 325-104-3

sg. 325-105-8

10.2 Literatura

BERAN, Rudolf: Účast Jednoty bratrské v odboji. Jednota bratrská 23, 1946, s. 12–14.

ČVANČARA, Jaroslav: Mauthausen – Tábor ztracených dětí, Paměť a dějiny 2/2012, s. 96-109

ČVANČARA, Jaroslav: Někomu život, někomu smrt. Československý odboj a nacistická okupační moc. 1. 1939–1941. Praha: Laguna, 2002. ISBN 978-80-86274-80-5

ČVANČARA, Jaroslav: Někomu život, někomu smrt. Československý odboj a nacistická okupační moc. 2. 1941–1943. Praha: Laguna, 2003. ISBN 978-80-86274-81-2

ČVANČARA, Jaroslav: Někomu život, někomu smrt. Československý odboj a nacistická okupační moc. 3. 1943–1945. Praha: Laguna, 2008. ISBN 978-80-86274-77-5

ČVANČARA, Jaroslav: Pátek třináctého, Paměť a dějiny 2/2014, s. 100-110

ČERNÝ, Václav: Paměti II (1938-1945). Brno: Atlantis, 1992. ISBN 80-7108-059-4

GLOS, Pavel: Bratr Dr. Jaroslav Valenta. Jednota bratrská 38, 1961, s. 42–43.

GLOS, Pavel. Doma a na pustinách. Praha: V. Horák a spol., 1929.

GLOS, Pavel: Na bratrské faře (1938–1945). Turnov: Jednota bratrská, 1946

GLOS, Pavel: Náš bratr Valenta. Jednota bratrská 58, 1981, s. 73.

GLOS, Pavel: Noční setkání s bratrem Josefem Žižkou. Jednota bratrská 61, 1984, s. 180–181

GLOS, Pavel: Úzká rada Jednoty bratrské u prezidenta republiky. Jednota bratrská 22, 1945, s. 33–34.

GLOS, Pavel: Za bratrem Jaroslavem Šimsou. Jednota bratrská 37, 1960, s. 153–154.

GLOS, Pavel: Za bratrem Valentou. Jednota bratrská 22, 1945, s. 2–3.

HLOUŠEK, Miroslav: Za bratrem farářem Pavlem Glosem. Jednota bratrská 62, 1985, s. 78–79.

JELÍNEK, Václav: Dopis nenarozenému. Jednota bratrská 24, 1947, s. 95–99.

KOURA, Petr: Podplukovník Josef Balabán. Praha: Rybka publishers, 2003. ISBN 80-86182-72-X

KRAJINA, Vladimír. Vysoká hra: Vzpomínky. Praha: Eva, 1994. ISBN 80-254-5535-1

KROPÁČ, František, LOUDA, Vlastimil: Persekuce českého studentstva za okupace. Praha: Ministerstvo vnitra, 1945.

MARKALOUS, František – Zvěřina, Gustav: Vzpomínáme našich mrtvých II. Josef Žižka, parašutista. Jednota bratrská 23, 1946, s. 81–83.

MORAVEC, František: Špion, jemuž nevěřili. Praha: Academia, 2002. ISBN 80-200-1006-8

MRÁZEK, Jan: Vzpomínka na Marii Glosovou. Jednota bratrská 61, 1984, s. 32.

PACNER, Karel: Československo ve zvláštních službách II (1939-1945). Praha: Themis, 2002 ISBN 80-7312-008-9

PADEVĚT, Jiří: Průvodce protektorátní Prahou. Místa – události – lidé. Praha: Academia, 2013. ISBN 978-80-200-2256-1

PLECHÁČ, Miroslav: Konec války, osvobození a mír 1945. Jednota bratrská 52, 1975, s. 64–67.

SLANINA, Josef, VALIŠ, Zdeněk: Generál Karel Kutlvašr. Praha: Naše vojsko, 1993. ISBN 80-206-0331-X

ŠIMSOVÁ, Milena: V šat bílý odění. Benešov: Eman, 2005. ISBN 80-86-211-45-2

ŠIMSOVÁ, Milena: Svět Jaroslava Šimsy. Benešov: Eman, 2013. ISBN 978-80-86211-91-6

ŠMEJKAL, Pavel: Protektorátem po stopách parašutistů. Vojáci – odbojáři – památníky. Praha: Academia, 2016. ISBN 978-80-200-2614-9

ŠOLC, Jiří: Bylo málo mužů. Praha: Merkur, 1990. ISBN 80-7032-361-2

ŠOLC, Jiří: Dáblova past. Praha: Exact service, 1993. ISBN 80-901380-3-9

ŠOLC, Jiří: Smrt přála statečným. Osudy doc. Vladimíra Krajiny a jeho spolupracovníků v českém domácím odboji za druhé světové války. Praha: Vyšehrad, 1995. ISBN 80-7021-147-4

TICHÝ, Antonín: Nás živé nedostanou: Historie parašutistické skupiny Antimony. Liberec: Severočeské nakladatelství, 1969. ISBN 1447/68/10

UHER, Boris: Obdarován statečností. Jednota bratrská 69, 1992, s. 24–25.

UHER, Boris: Pavel Glos a česká Jednota za války. Jednota bratrská 62, 1985, s. 80–81.

UHLÍŘ, Jan Boris: Protektorát Čechy a Morava v obrazech. Praha: Ottovo nakladatelství, 2008. ISBN 978-80-7360-675-6

UHLÍŘ, Jan Boris: Ve stínu říšské orlice. Protektorát Čechy a Morava, odboj a kolaborace. Praha: Aleš Skřivan, 2002. ISBN 80-86493-05-9

VOZKA, Jaroslav: Hrdinové domácího odboje. Praha: Nakladatelství Práce, 1946.

Zprávy z Úzké rady, našich sborů a skupin. Jednota bratrská 24, 1947, s. 30–32, 46–48, 59–60, 74–76

ŽIŽKA, Josef: Poslední řádky mamince. Jednota bratrská 24, 1947, s. 68–71, 79–82.

10.3 Internetové zdroje

<http://www.vhu.cz/obet-zbozneho-radisty> (autor článku Jindřich Marek, citováno 24. 6. 2018)